

GEM 2012 Magyarország: Megtorpanás vagy a visszaesés kezdete?

Páger Balázs - Szerb László

GEM 2012 Magyarország: Megtorpanás vagy a visszaesés kezdete?

Páger Balázs,

PhD-hallgató
Pécsi Tudományegyetem
Közgazdaságtudományi Kar
Regionális politika és gazdaságtan doktori iskola
Pécs, Rákóczi 80, H-7622
E-mail: pagerb@rkk.hu

Szerb László

egyetemi tanár
Pécsi Tudományegyetem
Közgazdaságtudományi Kar
Pécs, Rákóczi 80, H-7622
E-mail: szerb@tkk.pte.hu

Globális Vállalkozói Monitor Magyarország

jelentések

Sorozatszerkesztők

Dr. Szerb László
Dr. Petheő Attila

Szerkesztette:

Dr. Márkus Gábor

**A tanulmány megírását és kiadását az K 81527 kutatás keretén belül az
OTKA finanszírozta**

Tartalomjegyzék

Bevezető (a kutatás ismertetése)	1
A vállalkozás fázisai és a vállalkozás mérése a GEM értelmezésében	4
A vállalkozás mérése a GEDI megközelítésében.....	8
Magyarország vállalkozói teljesítménye a 2012-es GEDI eredmények tükrében.....	12
Gazdaságpolitikai javaslatok Magyarország számára	21
Összefoglalás.....	26
Irodalomjegyzék.....	28
Mellékletek.....	29
1. számú melléklet: A GEDI által használt egyéni változók részletes leírása.....	29
2. Melléklet: A GEDI által használt intézményi változók leírása	30
3. melléklet: A GEDI index kialakulásának lépései.....	33
4. melléklet: A vállalkozói attitűdök (ATT) elemzése	36
5. melléklet: A vállalkozói adottságok (ABT) elemzése.....	40
6. melléklet: A vállalkozói aspirációk (ASP) részletes elemzése.....	43

Bevezető (a kutatás ismertetése)

A GEM (Global Entrepreneurship Monitor) a GERA (Global Entrepreneurship Research Association) konzorcium kutatási projektje. A projekt résztvevői a bostoni székhelyű Babson College, a London Business School és az egyes országok kutatási csoportjai, amelyek száma az alapítás óta folyamatosan nőtt. A konzorcium 1997-ben jött létre abból a célból, hogy a kutatásban résztvevő országok lakónak vállalkozói attitűdjeit, adottságait, aktivitását, továbbá az újonnan alapított és a meglévő cégek aspirációit vizsgálja.

A vállalkozás vizsgálata azért lényeges, mert a gazdasági fejlődésben, a munkahelyteremtésben és az innovációban is fontos szerepet tölt be. Ugyanakkor a pozitív hatások mértéke erőteljesen függ a vállalkozások környezetét képező gazdasági tértől, az ökoszisztémától is. Amennyire közismert a vállalkozások fontossága, annyira körülményes róluk adatot gyűjteni. A GEM projekt az elmúlt bő egy évtized során egy szisztematikusan kialakított és azóta is folyamatosan tökéletesített, az egyes országok között egységes adatgyűjtési módszertan és kérdőív segítségével tud megbízható adatokat szolgáltatni. A GEM adatgyűjtését koordináló konzorcium, a Global Entrepreneurship Research Association (GERA), arra törekszik, hogy minél pontosabban lehessen tetten érni és nyomon követni a cégek kialakulásának, növekedésének és megszűnésének vagy megújulásának a lépéseit. A vállalkozási folyamatra ható tényezőket az egyes résztvevő országok kutatócsoportjai mind globálisan mind nemzeti szinten elemzik, és az elemzések eredményeiről 1999 óta minden évben összefoglaló jelentéseket készítenek.

A GEM kutatás alapvető céljai a következők:

- a vállalkozói attitűdök, aktivitás, adottságok és aspirációk szintjeinek és jellemzőinek országok közötti összehasonlítása;
- a vállalkozás gazdasági növekedésre gyakorolt hatásainak vizsgálata;
- a vállalkozást segítő illetve akadályozó tényezők elemzése;
- a vállalkozást ösztönöző gazdaságpolitikai eszközök azonosítása.

A GEM három adatforrással rendelkezik, amelyek közül kettő primer, egy pedig szekunder jellegű. Az adatbázis legértékesebb része a 18-64 éves felnőtt népességet reprezentáló, országonként legalább 2000 fős mintán alapuló személyes vagy telefonon keresztül lefolytatott kérdőíves felmérés. Az 2000 fős magyar minta lekérdezését 2012-ben, mint az

előző években, a Szociográf Piac- és Közvélemény-kutató Intézet végezte el mobiltelefon segítségével.

Az egyes országok GEM nemzeti kutatócsoportjai a vállalkozás nemzeti szakértőivel, kormányzati szakemberekkel, politikusokkal, kutatókkal, oktatókkal, vállalkozókkal készítettek interjúkat illetve töltettek ki egy 100 kérdést meghaladó kérdőívet. A szakértők szerepe, hogy bepillantást nyújtsanak a vállalkozás környezetet befolyásoló, de nehezen megragadható keretfeltételeibe. A GEM kutatás kilenc ilyen keretfeltételt azonosított: finanszírozás, kormányzati politikák, kormányzati programok, oktatás és szakképzés, kutatás-fejlesztés transzfer, kereskedelmi infrastruktúra, belső piaci nyitottság, fizikai infrastruktúra és a kulturális valamint társadalmi normák. A nemzeti szakértők száma minimum 36 fő, közülük legalább 25%-a vállalkozó vagy vállalati tulajdonos, 50%-a pedig a vállalkozásokkal kapcsolatos szakemberek. Másodlagos forrásként az általános nemzeti statisztikai adatok (gazdasági növekedés, iskoláztatás, K+F stb.) az ENSZ, az OECD, a Világbank és más nemzetközi adatforrások szolgálták.

A 2012. évi GEM kutatás 69 országból mintegy 198 ezer emberről gyűjtött adatot. Magyarország immár tizenkettedik alkalommal – a 2003-as évet kivéve 2001 óta folyamatosan – szerepelt a GEM projektben.

A megfelelő összehasonlíthatóság érdekében a GEM az országokat gazdasági fejlettségük, valamint a földrajzi elhelyezkedésük szerint is csoportosítja. A gazdasági fejlettséget 2008 óta a World Economic Forum révén évente publikált Global Competitiveness Report (Globális Versenyképességi Jelentés) alapján kategorizáljuk. Ezek a következők:

- tényező-vezérelt gazdaságok – a mezőgazdaság és a nyersanyag-kinyerő ipari ágazatok dominanciája jellemzi őket, továbbá nagy hangsúly van természeti erőforrásokon és a kevésbé képzett munkaerőn, így a fejlődés fókuszja az alapvető gazdasági feltételek megteremtésén van;
- hatékonyság-vezérelt gazdaságok – ebben a fázisban az alapvető gazdasági feltételek már létrejöttek, így a figyelem középpontjában az iparosodás és a termelés nagyságrendi előnyeinek kihasználását, a versenyképesség növelését lehetővé tevő hatékonyságfokozó tényezők fejlődése áll;
- innováció-vezérelt gazdaságok – a tudás-intenzív gazdasági ágazatok, valamint a szolgáltatói szektor növekedése jellemzi őket, ahol a vállalkozás és az innováció tényezői

dominálnak. Ugyanakkor fontos, hogy ehhez az alapvető gazdasági és hatékonyságfokozó tényezőket is tovább kell fejleszteni.

A GEM kutatásban a gazdasági kategóriák mellett először 2010-ben alkalmaztak földrajzi csoportokat. Az eredeti 2010-es felosztáshoz képest 2012-re kisebb változások történtek. Például a természetföldrajzi faktorok mellett országokat tömörítő szervezeteket is vizsgálunk (pl. Európai Unió) (1. táblázat).

1. táblázat: A 2012-es GEM kutatásban szereplő országok gazdasági és földrajzi besorolása

	Tényező-vezérelt gazdaságok	Hatékonyság-vezérelt gazdaságok	Innováció-vezérelt gazdaságok
Latin-Amerika és a Karibi térség		Argentína, Barbados, Brazília, Chile, Costa Rica, Ecuador, El Salvador, Kolumbia, Mexikó, Panama, Peru, Trinidad és Tobago, Uruguay	
Közél-Kelet és Észak-Afrika	Algéria, Egyiptom, Irán, Palesztina	Tunézia	Izrael
Szubszaharai Afrika (Fekete-Afrika)	Angola, Botswana, Etiópia, Ghána, Malawi, Nigéria, Uganda, Zambia	Namíbia, Dél-Afrika	
Kelet- és Dél-Ázsia	Pakisztán	Kína, Malajzia, Thaiföld	Japán, Dél-Korea, Szingapúr, Tajvan
Európai Unió		Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország , Románia	Ausztria, Belgium, Dánia, Egyesült Királyság, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Írország, Németország, Olaszország, Portugália, Spanyolország, Svédország, Szlovákia, Szlovénia,
Európai Unión kívüli európaiak		Bosznia-Hercegovina, Horvátország, Macedónia, Oroszország, Törökország	Norvégia, Svájc
Egyesült Államok			Egyesült Államok

Forrás: Sala-i-Martin et al. (2012), 19. o.

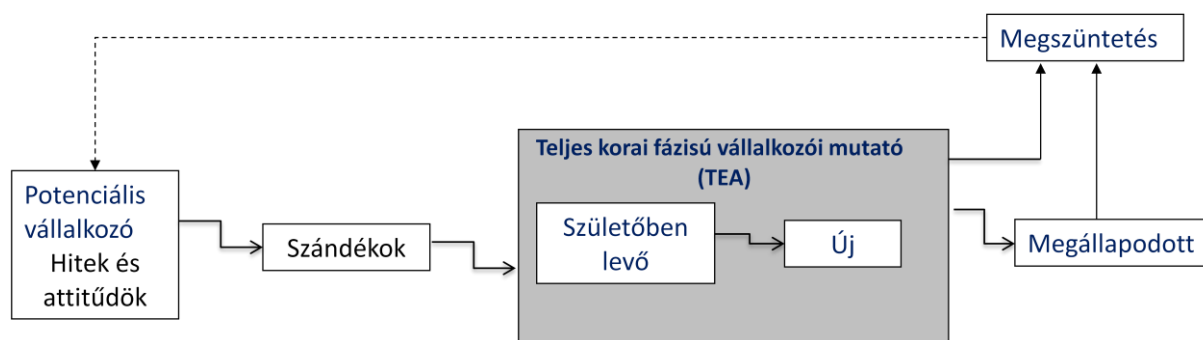
A vállalkozás fázisai és a vállalkozás mérése a GEM értelmezésében

A vállalkozás egy komplex fogalom és ez a komplexitás visszaköszön akkor, amikor a különböző vállalkozás definíciókat tanulmányozzuk a szakirodalomban. A magyar nyelvben külön gondot jelent a vállalat (enterprise) és a vállalkozás (entrepreneurship) kifejezések szinonimaként történő használata, holott a vállalkozás egyfajta cselevésként, és olyan magatartásként azonosítható, amire többek között jellemző az innováció, a gyors növekedés, a versenyképesség, a kiugró nyereségesség vagy a kockázatvállalás is. A vállalat ugyanakkor a vállalkozás szervezeti keretként definiálható (Szerb, 2004). Legalábbis részben más fogalmat kell alkalmazunk, amikor a vállalkozást országos szinten szeretnénk értelmezni. Ekkor a fogalom kiegészül a lakosság vállalkozói attitűdjeivel. A GEM a vállalkozás vállalati és országos szintű meghatározásánál alapvetően az egyének szerepére, az emberi tényezőre koncentrálnak (pl. motivációk, készségek), mivel az emberek alapítanak új cégeket, és az emberek határozzák meg a már meglévő cégek vállalkozói irányultságát is, a cég méretétől függetlenül.

A GEM kutatás a vállalkozást egyrészt egy folyamatnak tekinti és az emberek attitűdjeit, aktivitását a vállalkozási folyamat különböző fázisaiban vizsgálja. Ezt a legkorábbi időponttól kezdve méri, azaz amikor a potenciális vállalkozókban megjelenik a vállalkozás indításával kapcsolatos szándék, majd ezt követően a születésben lévő és új (azaz korai-fázisú) vállalkozásokon keresztül, egészen a megállapodott időszakig, amikor már a vállalat beszüntetésének lehetősége is felmerül. A GEM értelmezésében potenciális vállalkozónak tekinthető már az is, akiben meg van a megfelelő tudás és készség egy vállalkozás megindításához, ezt követi egy elképzelés, amelyre egy vállalatot lehet építeni (születőben levő vállalkozás), majd a korai szakasz, amely a három hónapos folyamatos működést¹ követően kezdődik. Ebben a szakaszban a cél a cég fennmaradása. A korai szakaszban lévő cégek akkor érik el a megállapodott szakaszt, amikor legalább 3,5 éven (42 hónapon) keresztül folyamatosan működtek (1. ábra).

¹A folyamatos működés alatt a GEM projekt szerint azt kell érteni, hogy három hónapon keresztül legalább egy személy folyamatos pénzbeli vagy nem-pénzbeli juttatást, jövedelmet kap. Így a cég formális, jogi bejegyzése nem feltétele a vállalat működésének.

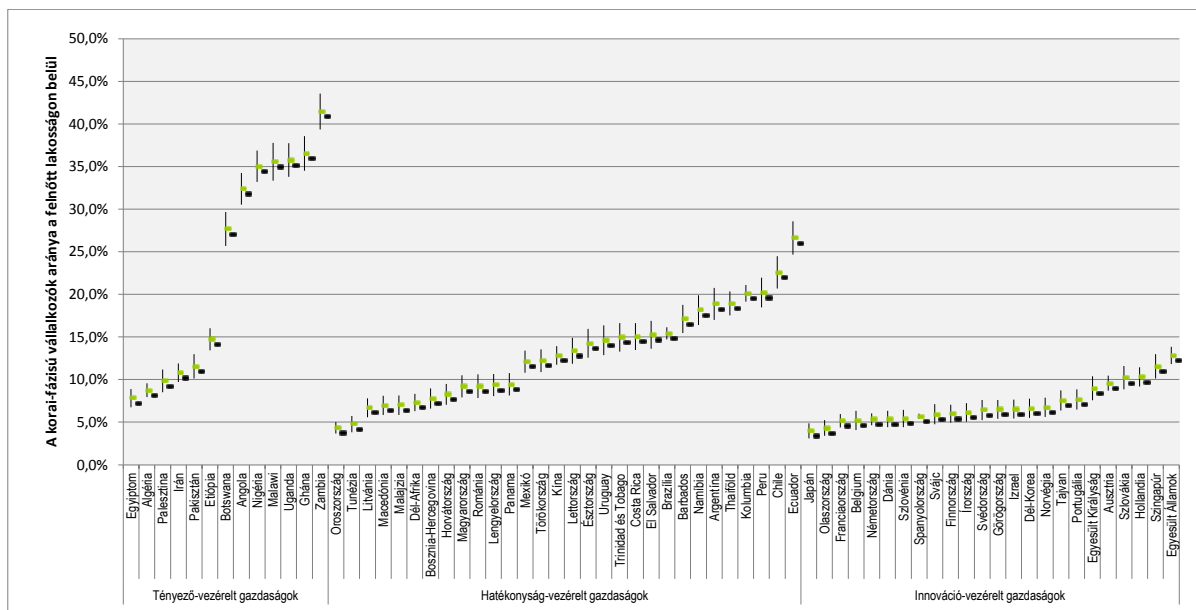
1. ábra: A vállalkozás fázisai

A 3,5 éves határ kiválasztását a GEM kutatásokban azzal indokolták, hogy az új vállalatok többsége három és négy év közötti időszaknál tovább nem működik tovább. Mivel a kérdőívezés általában nyáron, júniusban történik, ezért kerül hozzáadásra fél év (hat hónap) (Reynolds et al. 2005).

A GEM kutatás fókusza a születőben levő és új cégeken van, amelyek együtt alkotják a korai-fázisú vállalatokat. Ebből került számításra a GEM kutatások egyik legjelentősebb, legszélesebb körben használt mutatója a teljes korai-fázisú vállalkozói aktivitási mutató (Total Early-Stage Entrepreneurial Activity, TEA). A TEA a 18-64 év közötti (felnőtt) lakosság azon arányát mutatja, akik egy születőben levő vagy fiatal vállalkozás tulajdonosai és egyben menedzserei is. A 2012-ben vizsgált országok TEA aktivitását összehasonlítva azt láthatjuk, hogy a tényező-vezérelt országokon belül egy-két kivételt leszámítva viszonylag magas, 10%-os vagy a feletti a korai-fázisú vállalkozással rendelkezők aránya. A tényező-vezérelt gazdaságokon belül is elsősorban az afrikai országok azok, ahol kifejezetten magas értékekkel rendelkezik ez a mutató – még globális viszonylatban is (3. ábra).

2. ábra: A teljes korai-fázisú vállalkozói aktivitás (TEA) mutatója globálisan a GEM gazdasági kategóriái szerint bontva (a 18-64 éves lakosság %-ában, 2012)

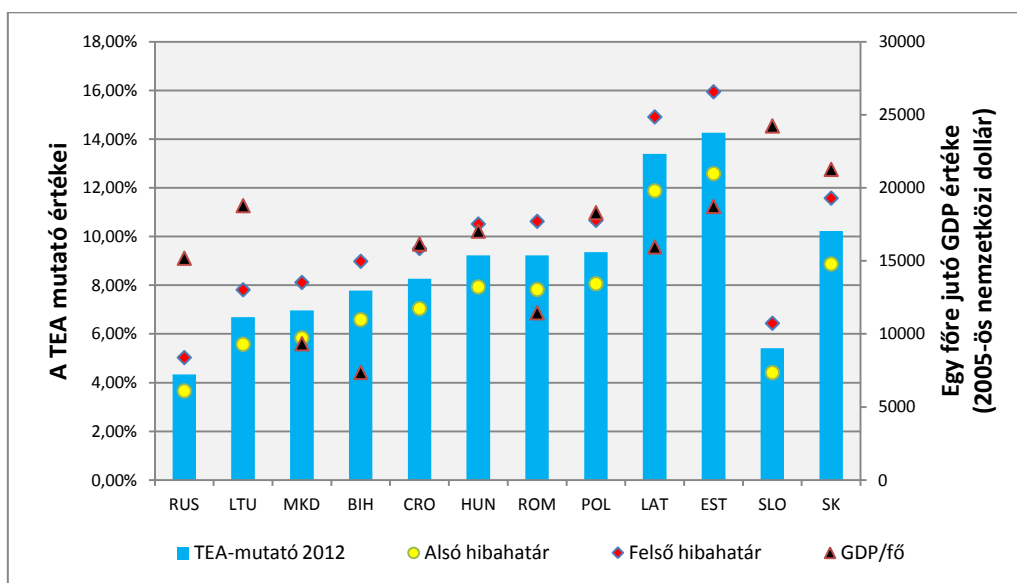

A hatékonyság-vezérelt gazdaságok esetében már nem tapasztalhatunk ennyire magas értékeket, de a csoportban található országok között relatíve nagy különbségek láthatók. Amíg az európai országok többsége jellemző a 10% alatti érték, addig a latin-amerikai gazdaságok esetében egy-két kivételtől eltekintve 15% körül van a legalacsonyabb érték és némely ország eléri a 20-25% körüli értékeket is (ilyen például Kolumbia, Peru, Chile vagy Ecuador). Az innováció-vezérelt gazdaságok esetében az előző két csoporthoz képest sokkal homogénebb képet láthatunk. Az országok többsége az 5%-os TEA érték körül mozog, és ebből az országcsoportból kiemelkedik az Egyesült Államok és Szingapúr, amelyek 10% felett teljesítettek, valamint az európai országok közül Hollandia, Szlovákia és Ausztria, akik nagyjából 10% körüli értékkel rendelkeznek.

Ahhoz, hogy Magyarország teljesítményét jobban megítélhessük, összehasonlítottuk a 2012-es GEM vizsgálatban részt vevő közép- és kelet-európai országok (KKE-országok) teljes korai-fázisú vállalkozói aktivitást mutató értékeit (4. ábra). Ezen országok történelmi múltja többé-kevésbé hasonló². Ez a múlt a mai napig hatással van a fejlődési pályájukra.

²A „hasonlóság” mellett azért meg kell említeni, hogy a balti államok az 1990-es évekig nem rendelkeztek önálló befolyással a gazdaságukra, továbbá a balkáni államokban a mai napig hatása van a délszláv háború (1991-95) által okozott problémáknak. Igaz, hogy ez most már egyre kevésbé érezteti hatását a gazdaságban.

3. ábra: A teljes korai-fázisú vállalkozási aktivitás (TEA) mutatója a közép- és kelet-európai országokban (18-64 éves lakosság %-ában, 2012)

Jelmagyarázat: RUS – Oroszország, LTU – Litvánia, MKD – Macedónia, BIH – Bosznia-Hercegovina, CRO – Horvátország, HUN – Magyarország, ROM – Románia, POL – Lengyelország, LAT – Lettország, EST – Észtország, SLO – Szlovénia, SK – Szlovákia

Magyarország a TEA mutatója alapján a a közép- és kelet-európai országok között a középmezőny felső részében található. A TEA értéke 2012-ben 9,2% volt, ami az elmúlt évi eredményhez (6,3%) képest jelentős javulást mutat. Ilyen magas TEA értéket utoljára 2009-ben mértünk, onnantól 2011-ig a TEA fokozatosan csökkent. Magyarországhoz képest jelentősebb korai-fázisú vállalkozói aktivitással rendelkezik Lettország és Észtország, amíg a volt jugoszláv tagállamok és Oroszország szignifikánsan alacsonyabb értékkel bírnak. A TEA mutató nagyságának értelmezése azonban problematikus. Amennyiben az országok fejlettségét mutató egy főre jutó GDP-t vizsgáljuk a korai-fázisú vállalkozói aktivitás függvényében, akkor azt tapasztalhatjuk, hogy a kapcsolat nem egyértelmű. A nagyjából hasonló gazdasági fejlettséggel rendelkező Horvátországban Magyarországhoz hasonlóan alakultak az korai-fázisú vállalkozások értékei, viszont az egy főre jutó GDP-ben mért gazdasági fejlettség szerint a Magyarországtól lemaradó Romániában is hasonló értékeket mértek. Érdekes a közép- és kelet-európai országok körében még a balti államok helyzete, ahol a nagyjából hasonló gazdasági fejlettséggel, kultúrával és múlttal rendelkező három ország között relatíve nagyok a különbségek, mivel Észtországban és Lettországban majdnem kétszer olyan magas a korai-fázisú vállalkozások aránya a felnőtt lakosságon belül, mint Litvániában.

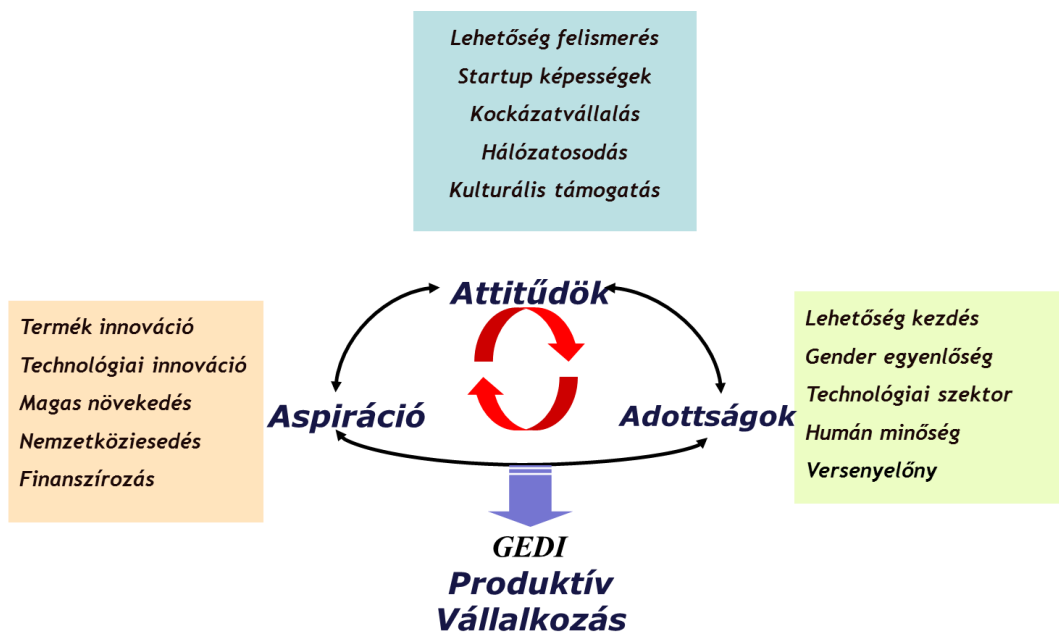
A vállalkozás mérése a GEDI megközelítésében

A GEM koncepcionális modelljének és a GEM által értelmezett vállalkozás fázisainak bemutatásakor látott kutatásokra alapozva 2008-tól kezdődően folyamatosan zajlik a vállalkozói attitűdök, képességek és aspirációk felmérését célzó komplex index kialakítása, amely a GEDI (Global Entrepreneurship and Development Index – Globális Vállalkozói és Fejlettségi Index) nevet kapta. A GEDI indexet létrehozó kutatócsoport kezdeményezői – Zoltán J. Ács (George Mason University, Virginia, USA) és Szerb László (PTE KTK, Pécs) – a GEM kutatásokban szerzett tapasztalatokra alapozva a vállalkozás mérésére egy többdimenziós és a gazdaságpolitikai beavatkozásokat megfelelően segítő mutatót dolgoztak ki.

A vállalkozás meghatározása során a GEM azt az üzlet létrehozásának folyamatként definiálja. A GEDI kutatásokban a vállalkozás az GEM által alkalmazott aktivitási megközelítés helyett a vállalkozások minőségi és környezeti tényezői játszanak fontos szerepet. Ellentétben a GEM-mel, amely a vállalkozási folyamatot és annak lépéseit emeli ki, a GEDI esetében az egyéni törekvéseket befolyásoló intézményi elemek szerepelnek a kutatás középpontjában, ahol az egyéni törekvések az intézményi környezet kontextusában érvényesülnek. A vállalkozás egyéni és intézményi összetevői országos szinten a nemzeti vállalkozás komplex rendszerét hozzák létre. Ameddig az országos szintű vállalkozást mérő TEA a vállalkozás bruttó jellegű mutatója, amely a hatékony, nem hatékony és akár káros vállalkozói tevékenységeket is tartalmazhat, a GEDI a hatékony (produktív) vállalkozás mérőszáma. Egy másik lényeges eltérés, hogy a GEM gazdaságpolitikai ajánlásai középpontjában a vállalkozói aktivitást kifejező TEA mutató áll. A TEA az országok gazdasági fejlődésével először csökken, majd enyhén emelkedik (U alakú görbe). Problémás viszont, hogy meglehetősen eltérő fejlettségű országnak is ugyanakkora TEA értéke lehet. Ugyanakkor meglehetősen valószínűtlen, hogy a gazdasági fejlődés különböző fázisában levő országoknak ugyanolyan gazdaságpolitikát kellene folytatnia. Ezzel szemben a GEDI kutatások során kifejlesztett PFB (Penalty for Bottleneck – Büntetés a szűk keresztmetszetért) módszer segítségével lehetővé válik az egyes országok vállalkozóilag gyenge pontjainak azonosítása. Így a GEDI mutató segítségével egyedi, ország specifikus gazdaságpolitikai ajánlásokat is tehetünk. Összességében mindenesetre az mondható, hogy a GEM és a GEDI kutatások nem egymást kizáró, hanem kiegészítő jellegűek, amelyek a vállalkozás eltérő aspektusaira helyezik a hangsúlyt.

A 4. ábra szemlélteti a GEDI koncepcionális modelljét.

4. ábra: A GEDI koncepcionális modellje

A GEDI, a produktív vállalkozás mutatója a vállalkozás három aspektusát foglalja magába: a vállalkozói attitűdöket, a vállalkozói adottságokat és a vállalkozói aspirációkat. Az attitűdök között az egyes válaszadók által érzékelt lehetőségek, képességek, a bukástól való félelem és a vállalkozó státuszával kapcsolatos megítélések szerepelnek. A vállalkozói adottságokon belül a vállalkozás indításával kapcsolatos lehetőségek, a nemek közötti egyenlőség, valamint a vállalkozások technológiai felkészültsége, az emberi erőforrás minősége és a versenypozíció kerülnek felmérésre. A vállalkozói aspirációk között a vállalkozók növekedéssel, innovációval és nemzetközi orientációval kapcsolatos elvárások, továbbá a finanszírozási háttér jelennek meg. A 4. ábra szemlélteti azt is, hogy a vállalkozás különböző tényezői összefüggenek egymással, és dinamikus interakciókon keresztül fejtik ki pozitív hatásukat.

A GEDI egy részben más szempontú, technikai felépítését mutatja az 5. ábra. A GEDI, a produktív vállalkozás mutatója három alindexből épül fel, amelyek a vállalkozói attitűdök (ATT), a vállalkozói aspirációk (ASP) és a vállalkozói képességek (ABT). Minden egyes alindexhez 5-5 pillér tartozik, így összesen 15 pillér alkotja magát a GEDI indexet. Az egyes pillérek pedig 1-1 intézményi és egyéni változóból jönnek létre, így az egyéni és intézményi aspektusok együttesen, egymás interakcióján keresztül érvényesülnek. A változók részletes leírása a mellékletben található.

5. ábra: A Globális Vállalkozói és Fejlettségi Index (GEDI) felépítése

Globális Vállalkozói és Fejlettségi Index														
Vállalkozói attitűdök alindex					Vállalkozói adottságok alindex					Vállalkozói aspiráció alindex				
Pillérek														
Lehetőség felismerés					Lehetőség kezdés					Termék-innováció				
Startup képesség					Gender egyenlőség					Technológiai innováció				
Kockázatvállalás					Technológiai szektor					Magas növekedés				
Hálózatosság					Humán minőség					Nemzetköziesedés				
Kulturális támogatás					Versenyelőny					Finanszírozás				
Változók														
Piac mérete					Gazdaság szabadsága					Technológia Transzfer				
Lehetőség					Motiváció					Új termék				
Felsőfokúak aránya					Azonos lehetőségek					GERD				
Képesség					Női vállalkozó					Stratégia				
Kockázati ráta					Abszorpció					Gazella				
Kockázat					Szektor					Globalizáció				
Internet használat					Technológiai Abszorpció					Export				
Kapcsolat					Női vállalkozó					Gazella				
Korrupció					Azonos lehetőségek					Stratégia				
Kariertípus					Motiváció					Új technológia				
Korrupció					Gazdaság szabadsága					Technológia Transzfer				
Kapcsolat					Motiváció					GERD				
Internet használat					Azonos lehetőségek					Új termék				
Kockázat					Női vállalkozó					Technológia Transzfer				
Kockázati ráta					Abszorpció					Technológia Transzfer				
Képesség					Szektor					Technológia Transzfer				
Felsőfokúak aránya					Technológiai Abszorpció					Technológia Transzfer				
Lehetőség					Technológiai Abszorpció					Technológia Transzfer				
Piac mérete					Technológiai Abszorpció					Technológia Transzfer				

Forrás: Acs et al. (2013)

A GEDI index kiszámításának módját itt csak röviden mutatjuk be. A GEDI mutató kalkulálása a megfelelő pillérekhez kapcsolódó egyéni és intézményi változók kiválasztásával kezdődik (ennek eredményét az 5. ábrán lehet látni, ahol a pillérek már a megfelelő változó párokkal össze vannak kapcsolva). Az adott változók értékeinek összeszorozása révén létrejön az egyes pillérek értéke minden egyes, a felmérésben résztvevő ország esetében.

Az extrém, kiugró szélsőértékek elkerülése végett a pillér maximum értékét az eredeti maximum 95%-os értékéhez igazítjuk és ezt az értéket kapja meg az adott pillérből az országok legjobban teljesítő 5%-a. A benchmarkingokat így nem az egyes országok kiugró értékeihez, hanem több ország elérhető eredményeihez viszonyítva állapítjuk meg. Ezt követően a pillérértékeket normalizáljuk, azaz egy 0-1 skálára helyezzük, ahol az adott pillér legjobb értéke kapja az 1-es értéket és a többiek ehhez viszonyítva kapják az értékeket.

Ezek után kerül sor a pillérértékek átlagainak a kiegyenlítésére. Erre azért van szükség, hogy mind a 15 pillér változtatásának határértékét egyenlővé tegyük. Eredetileg a pillérértékeknek az összes országra számított átlaga különbözik. Abból a feltevésből indulunk ki, hogy az alacsonyabb átlaggal rendelkező pillér esetében nehezebb jó teljesítményt elérni a magasabb átlaggal rendelkező pillérhez képest. Következtetésképpen az alacsonyabb átlagú pillér javítása is nehezebb, több erőfeszítést és erőforrást igényel, mint a magasabb átlagú pilléré. Az átlagok kiegyenlítés után bármelyik pillér növelése ugyanannyi erőfeszítést igényel. Ugyanakkor ez azt is jelenti, hogy az eredeti (átlagolás előtti) pillérek szintjén az alacsonyabb átlagú pillér javítása kisebb befektetést, a magasabb átlagú pilléré pedig nagyobb befektetést igényel. Ez a technikai lépés azért szükséges, hogy megalapozott gazdaságpolitikai javaslatokat tehesünk, ahol az egyes pillérek javításának plusz költségei az országok átlagában azonosak legyenek. Ugyanakkor azonos átlagra igazított pillérek az egyes országok belül különbözhetnek, sőt különböznek is egymástól.

A GEDI azzal a feltételezéssel él, hogy az országok vállalkozói rendszerét kifejező 15 pillér egymással összefügg, azok együttesen határozzák meg egy ország vállalkozói teljesítményét. Ugyanakkor az egyes országok vállalkozói teljesítményt leginkább a leggyengébb pillérérték befolyásolja. A gyenge pillérek országról országra változhatnak. A leghatékonyabb pillér kombináció az, amikor egy ország mindegyik pillére ugyanazzal az értékkel rendelkezik. Technikailag ezt a büntetést a PFB módszer szerint, egy exponenciális büntetőfüggvényt alkalmazva, kalkuláljuk, ahol a leggyengébb pillérértéknél magasabb pillérértékeket

csökkentjük.³ Minél nagyobb a különbség, annál inkább érvényesül a gyenge pillér visszahúzó hatása. Ez egyben azt is jelenti, hogy az egyes pillérek nem korlátlanul helyettesítik egymást, azaz az egyik pillér gyenge értékét csak részben kompenzálja a magasabb értékkel rendelkező pillér.

Az eredményként kapott pillérértékekből átlagolással kiszámítjuk az alindexek értékét (adott pilléreket a megfelelő alindexhez rendelve), végül pedig az alindexek átlagaként megkapjuk a GEDI indexet. A GEDI index kiszámításának részletes leírását, valamint az egyes pilléreket alkotó egyéni és intézményi változók pontos definiálást a mellékletekben közöljük.

Magyarország vállalalkozói teljesítménye a 2012-es GEDI eredmények tükrében

A GEM és GEDI megközelítések közötti különbségek, valamint a GEDI index felépítésének áttekintése után 2012-ben hogyan alakult a GEDI index által képzett rangsor és ezen belül Magyarország milyen eredményt tudott felmutatni (2. táblázat). A 2012-es GEDI kutatásban 120 országot vizsgáltunk meg, az egyes országok pedig – a GEM kutatásokhoz hasonlóan – a Globális Versenyképességi Index három fejlettségi kategóriája (tényező-vezérelt, hatékonyság-vezérelt és innováció-vezérelt) szerint lettek besorolva (Schwab, 2012). A rangsorhoz a Világbank 2012-es egy főre jutó GDP adatait használtuk fel, amelyet 2005-ös konstans nemzetközi dollárban mérnek. A GEDI pontok tartalmát a GEDI index felépítése során már ismertettük. A 2. táblázat harmadik oszlopa, az ABE (Average Bottleneck Efficiency – Átlagos szűk keresztmetszeti hatásfok) értéke azt mutatja meg, hogy egy ország GEDI pillér értékei átlagosan mennyire közel vannak az adott ország legjobban teljesítő pillérjéhez és ennek mértékét a mutató százalékban fejezi ki. Ennek értelmében minél magasabb lesz az ABE mutató értéke, annál kiegyensúlyozottabban teljesít egy ország a pillérek tekintetében. A magas ABE mutató azt is jelzi, hogy a pillérek átlagos értéke és a legjobb pillérérték között viszonylag kicsi a különbség (Szerb et al., 2013).

2. táblázat: A vállalalkozói aktivitás értékelése globálisan és Magyarországon GEDI megközelítésben⁴

Helyezés	Ország	GDP 2012	GEDI	ABE	Helyezés	Ország	GDP 2012	GEDI	ABE
1	Egyesült Államok	43063	82,5	91,4	61	Namíbia	6453	36,8	41,2
2	Ausztrália	35669	77,9	88,0	62	Macedónia	9323	36,2	56,7
3	Svédország	35134	73,7	84,5	63	Botswana	14639	35,6	42,6

³ A képleteket és a módszerek részletes leírását a mellékletben közöljük.

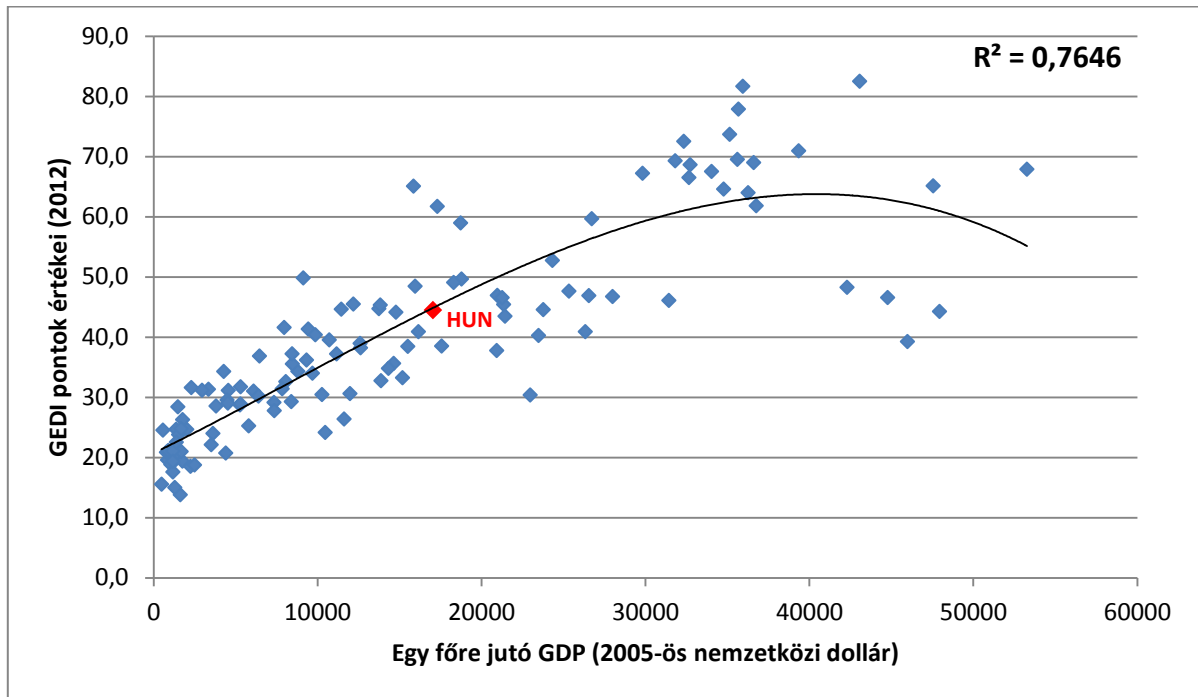
⁴ A kelet-közép-európai országok dőlten vannak jelölve a táblázatban.

4	Dánia	32333	72,5	84,9	64	Thaiföld	8459	35,5	41,6
5	Svájc	39344	70,9	82,8	65	Panama	14320	34,8	47,1
6	Tajvan	35604	69,5	79,3	66	Dominikai Köztársaság	8794	34,3	65,6
7	Finnország	31810	69,3	76,0	67	Indonézia	4272	34,3	46,4
8	Hollandia	36599	69,0	75,5	68	Szerbia	9683	34,0	47,8
9	Egyesült Királyság	32723	68,6	75,8	69	Oroszország	15177	33,2	46,4
10	Szingapúr	53266	67,9	81,0	70	Gabon	13864	32,8	35,9
11	Izland	34029	67,5	77,3	71	Albánia	8059	32,6	65,4
12	Franciaország	29819	67,2	76,8	72	Jordánia	5298	31,7	61,4
13	Belgium	32649	66,5	73,2	73	Nigéria	2294	31,6	44,7
14	Norvégia	47547	65,1	75,9	74	Jamaica	7839	31,4	33,4
15	Chile	15848	65,1	74,0	75	India	3341	31,3	60,3
16	Németország	34766	64,6	74,3	76	Moldova	2951	31,2	55,4
17	Ausztria	36259	64,0	76,7	77	Bolívia	4552	31,1	37,1
18	Írország	36755	61,8	74,7	78	El Salvador	6093	31,0	48,1
19	Puerto Rico	17300	61,7	75,8	79	Kazahsztán	11973	30,6	46,3
20	Izrael	26719	59,7	66,2	80	Brazília	10264	30,4	37,2
21	Észtország	18722	59,0	69,0	81	Trinidad és Tobago	22966	30,4	45,9
22	Szlovénia	24320	52,7	66,9	82	Ukrajna	6394	30,2	49,4
23	Katar	n.a	52,7	68,2	83	Marokkó	4475	29,5	48,6
24	Kolumbia	9124	49,8	57,4	84	Ecuador	8393	29,3	40,7
25	Litvánia	18776	49,6	58,4	85	Algéria	7339	29,1	44,5
26	Lengyelország	18297	49,1	60,2	86	Szváziföld	4522	29,0	32,0
27	Lettország	15946	48,4	54,0	87	Paraguay	5290	28,9	35,4
28	Egyesült Arab Emírségek	42293	48,3	65,7	88	Angola	5262	28,7	41,0
29	Omán	25330	47,6	55,2	89	Fülöp-szigetek	3803	28,5	30,4
30	Portugália	20962	46,9	54,6	90	Zambia	1475	28,4	34,5
31	Spanyolország	26545	46,9	62,2	91	Bosznia-Hercegovina	7356	27,8	65,4
32	Dél-Korea	27991	46,7	70,1	92	Venezuela	11613	26,4	30,5
33	Hong Kong	44770	46,6	59,8	93	Ghána	1765	26,3	29,1
34	Szlovákia	21257	46,6	58,7	94	Egyiptom	5795	25,2	45,1
35	Japán	31425	46,1	58,1	95	Szenegál	1675	24,8	26,9
36	Bulgária	12178	45,5	54,9	96	Benin	1364	24,7	25,3
37	Bahrein	21345	45,4	54,6	97	Kamerun	2018	24,7	27,5
38	Uruguay	13821	45,3	57,2	98	Libéria	564	24,5	27,4
39	Törökország	13737	44,7	55,1	99	Irán	10462	24,2	47,0
40	Románia	11443	44,6	56,0	100	Honduras	3614	24,0	31,3
41	Csehország	23763	44,6	53,6	101	Kenya	1517	23,8	25,0
42	Magyarország	17033	44,5	61,6	102	Tanzánia	1380	22,5	24,6
43	Kuvait	47935	44,3	53,1	103	Nicaragua	3510	22,1	26,9
44	Malajzia	14775	44,1	62,7	104	Mozambik	882	21,1	16,9
45	Szaúd-Arábia	21430	43,5	56,3	105	Ruanda	1167	21,1	21,8
46	Kína	7958	41,6	59,4	106	Gambia	1679	21,0	21,0
47	Peru	9429	41,3	48,9	107	Malawi	777	20,9	26,9
48	Olaszország	26328	40,9	46,9	108	Guatemala	4396	20,7	32,8
49	Horvátország	16148	40,9	53,6	109	Burkina Faso	1304	19,9	19,8
50	Dél-Afrika	9860	40,4	62,9	110	Etiópia	981	19,8	29,6
51	Ciprus	23475	40,3	70,8	111	Madagaszkár	843	19,6	19,2
52	Montenegró	10711	39,5	51,0	112	Elefántcsontpart	1757	19,4	26,9
53	Brunei	45979	39,3	51,6	113	Uganda	1165	19,3	18,5

54	Libanon	12592	38,9	42,3	114	Mali	1047	18,8	24,6
55	Barbados	17564	38,5	49,1	115	Pakisztán	2491	18,7	46,5
56	Argentína	15501	38,4	45,0	116	Mauritánia	2244	18,5	30,0
57	Mexikó	12617	38,2	51,2	117	Sierra Leone	1171	17,6	16,5
58	Görögország	20922	37,8	46,6	118	Burundi	483	15,5	14,0
59	Tunézia	8442	37,2	65,9	119	Csád	1287	15,0	13,0
60	Costa Rica	11156	37,2	68,2	120	Banglades	1623	13,8	31,7

A táblázatban a rangsor a GEDI index értékei alapján készült. A 2012-es GEDI rangsor első helyén az Egyesült Államok és Ausztrália áll, a legjobban teljesítő európai országok rögtön utánuk következnek (sorrendben Svédország, Dánia és Svájc). Az egymás mellé állított GDP és GEDI értékekből látható, hogy bizonyos kivételektől eltekintve a GEDI és az egy ország gazdasági fejlettségét egyik legjobban reprezentáló mutató (GDP) nagyjából hasonlóan alakul, azaz a fejlettebb országok magasabb GEDI index értékekkel rendelkeznek a kevésbé fejlettebbek pedig relatív alacsony pontszámokat tudhatnak maguknak. Így arra a következtetésre juthatunk, hogy a GEDI index értékek és a GDP között erős kapcsolat van (6. ábra). A pozitív kivételek között elsősorban latin-amerikai országokat találunk (pl. Chile, Puerto Rico vagy Kolumbia), ahol a közepes mértékű gazdasági fejlettség ellenére igen jó GEDI értékeket láthatunk. A latin-amerikai országok már a GEM kutatásokban mért teljes korai-fázisú vállalkozói aktivitásban is kiemelkedőek voltak a nagyjából hasonló fejlettségi stádiumban lévő európai és ázsiai gazdaságokhoz képest. Szintén a pozitív kivételek közé tartoznak a balti államok és Lengyelország, amelyek a hasonló GEDI pontot elérő országokhoz képest relatíve gyengébb egy főre jutó GDP értékkel rendelkeznek. A GEDI értékeket tekintve az európai országok közül Bosznia-Hercegovina, Oroszország és Ukrajna teljesít leggyengébben, az európai uniós országok között pedig Görögország rendelkezik a legalacsonyabb index értékekkel, de szintén negatív kivétel a gazdaságilag fejlettnak (innováció-vezérelt gazdaság) minősített Olaszország teljesítménye, amely így nem fért bele az országok legjobb harmadába (mindössze a 48. helyre rangsorolódott).

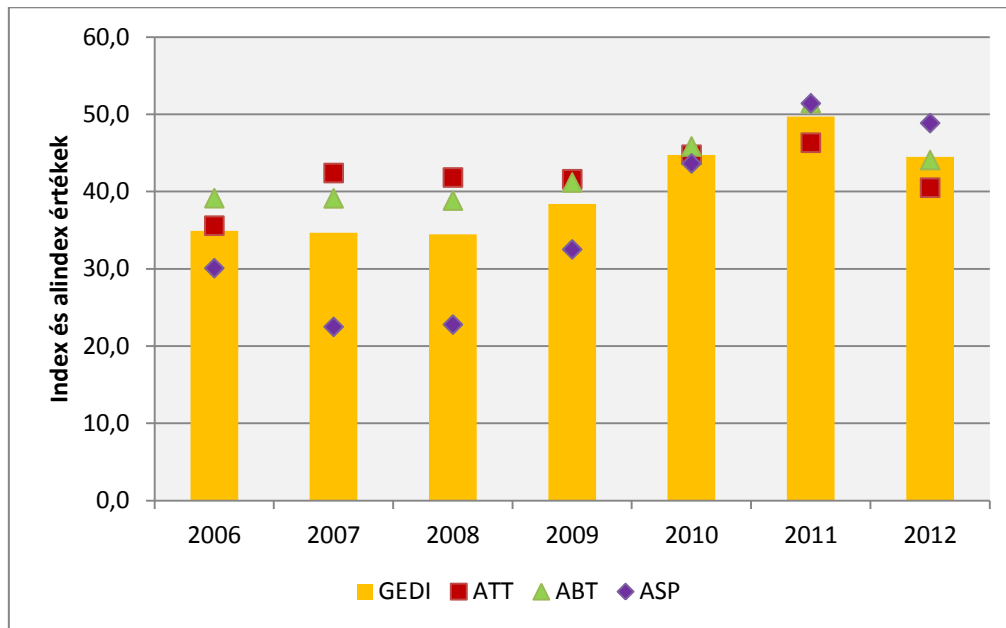
6. ábra: A GEDI index és a gazdasági fejlettség kapcsolata (2012)

Magyarország a 2012-es rangsorban a 42. helyet foglalja el, amely bár globális szinten elfogadható eredmény, de figyelemre méltó, hogy a legtöbb közép- és kelet-európai ország vállalkozói teljesítménye jobb, mint Magyarorszáé. A már pozitív példaként kiemelt balti államok és Lengyelország mellett a rangsorban Magyarországot megelőzi Szlovákia, Bulgária, Csehország és Románia is. A balkáni államok (Horvátország, Montenegró, Macedónia, Szerbia, Albánia és Bosznia-Hercegovina) és a két kelet-európai volt szovjet állam Oroszország és Ukrajna található Magyarország mögött a közép- és kelet-európai térségből. Az országok közötti különbségek részletesebb feltárása érdekében a GEDI rangsort tartalmazó táblázatban kiemeltünk néhány közép- és kelet-európai országot, és ezekkel összehasonlítva elemezzük Magyarország eredményeit.

Magyarország GEDI mutató alapján mért vállalkozói teljesítménye a 2000-es évek második felében (2006-2008 között) egy folyamatos stagnálást követően 2009 és 2010 során enyhén növekedett. A maximumot (a jelenleg rendelkezésre álló adatok alapján) 2011-ben érte el az ország (7. ábra). A jelentés címében is jeleztük, hogy a 2012-es felmérés már azt mutatta, hogy megszakadt a vállalkozói teljesítmény négy éven keresztül (2008-tól 2011-ig) tartó növekedési folyamata. Ezzel együtt Magyarország GEDI pontjai szerint pontosan a gazdasági fejlődésének megfelelő trendvonalon található. A következő, 2013-as kutatás adhat választ arra a kérdésre, hogy ez egy negatív trend kezdetét jelzi vagy csak egyszeri alkalomról van szó.

7. ábra: Magyarország vállalalkozói teljesítménye a GEDI index és a három alindex (attitűdök, adottságok, aspirációk) tükrében (2006-2012)

Amennyiben a három alindex⁵értékeit vizsgáljuk az elmúlt hét éves időszakban, akkor az látható, hogy a 2008-2011 közötti javulásban fontos szerepet játszott a kezdő és fiatal vállalkozók aspirációinak (ASP) a javulása. A vállalalkozói aspirációk alindex olyan pilléreket tartalmaz, amelyek egyrészt a vállalatok megújulási képességeit (termék és technológiai innovációk), másrészt a vállalalkozók növekedéssel és nemzetközi orientációval elvárásait (növekedés, nemzetköziesedés), harmadrészt pedig a tőkefinanszírozási lehetőségeket reprezentálják.

A vállalalkozói adottságok (ABT) alindex 2008-2011 között szintén növekvő tendenciát mutatott. Ebbe a csoportba olyan a vállalalkozói tevékenységet befolyásoló tényezők találhatók, mint a technológiával, a gazdasági szabadsággal, a humánerőforrás minőségével vagy a versenylényökökkel kapcsolatos faktorok. Bár abszolút értékben kisebb volt a növekedés, mint az aspirációk esetében, de azt is figyelembe kell venni, hogy 2006-ban még ez az alindex mutatta a legjobb teljesítményt a három közül. A 2006-os minimum szintet azóta is képes megtartani ez a pillércsoport, amíg az aspirációs pillérek meglehetősen hullámoztak a 2006-2009-es időszakban. A vállalalkozói attitűdök olyan pilléreket tartalmaznak, mint a lehetőségek felismerése, a startup képesség, kockázatvállalási hajlandóság, a hálózatosodás és egy adott ország kultúráját reprezentáló kulturális támogatás.

⁵Az alindexek pilléreinek részletes ismertetésére, elemzésére és más országokkal történő összehasonlítására a következő alfejezetekben és a mellékletben kerül sor.

A vállalkozói attitűdök (ATT) értéke 2006-tól kezdve egy kisebb mértékű növekedés után 2007 és 2009 között nagyjából stagnált. 2010-ben és 2011-ben minimális növekedés következett be az alindex értékében, majd 2012-re a többi alindexhez hasonlóan csökkenés figyelhető meg. Amíg 2006 és 2010 között ez az alindex rendelkezett a legmagasabb értékkel a három közül, addig az utóbbi két évben már azt tapasztaltuk, hogy a három pillércsoport közül az attitűdök az utolsó helyre kerültek. Ez azt jelenti, hogy a magyar lakosság vállalkozásokhoz fűződő viszonya, lehetőségészlelése, vállalkozói képességei és a vállalkozások társadalmi támogatottsága összességében kedvezőtlen irányba változott.

Magyarország teljesítményét más közép-európai országokéval összehasonlítva a válság kezdeti évében, 2008-ban és 2012-ben megjelenítve a 3. táblázatban szemléltetjük.

3. táblázat: A közép- és kelet-európai országok GEDI index és a három alindex értékei (2008, 2012)⁶

Ország	Attitűdök (ATT)		Adottságok (ABT)		Aspirációk (ASP)		GEDI	
	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012
Bosznia-Hercegovina	28,5	26,9	26,4	28,1	31,6	28,2	28,8	27,7
Horvátország	46,7	32,8	36,3	38,8	52,9	50,9	45,3	40,9
Lettország	41,6	39,6	47,8	50,0	50,8	55,6	46,7	48,4
Macedónia	37,2	31,5	32,5	35,3	39,7	41,6	36,4	36,1
Magyarország	41,8	40,5	38,8	44,1	22,8	48,8	34,5	44,5
Oroszország	22,2	32,4	41,4	41,5	29,5	25,7	31,0	33,2
Románia	32,0	37,3	40,6	42,6	44,4	53,9	39,0	44,6
Szlovénia	66,1	48,3	56,6	54,3	61,1	55,5	61,2	52,7

Azt már korábban említettük, hogy a GEDI 2012-es értéke szerint Magyarország valamivel elmarad a többi közép-európai és balti országok GEDI értékeitől. A 2008-as felmérés és értékek még ennél is kedvezőtlenebb helyzetet mutattak. A GEDI felmérések kezdete, 2006 óta ebben az évben érte el Magyarország a legalacsonyabb GEDI index értéket. A térségből mindössze a vállalkozói felmérések tekintetében szinte minden évben viszonylag gyengén teljesítő Oroszországot előzte meg. A már korábban említett vállalkozói aspirációk alindex esetében viszont egyértelműen Magyarországon történt a legnagyobb mértékű javulás a vizsgált évek során (igaz 2008-ban ennek a pillérnek az értéke messze a legalacsonyabb volt az összes ország között), így az aspirációk tekintetében egyfajta felzárkózást láthatunk a többi

⁶A táblázatban csak azok a közép- és kelet-európai országokat hasonlítottuk össze, amelyek mind 2008-ban mind 2012-ben szerepeltek a GEDI kutatásban. Azért 2008-at választottuk referenciaévének, mert ez viszonylag távolabb van már a 2012-es évhez képest, és ebben az évben már viszonylag sok ország került felmérésre.

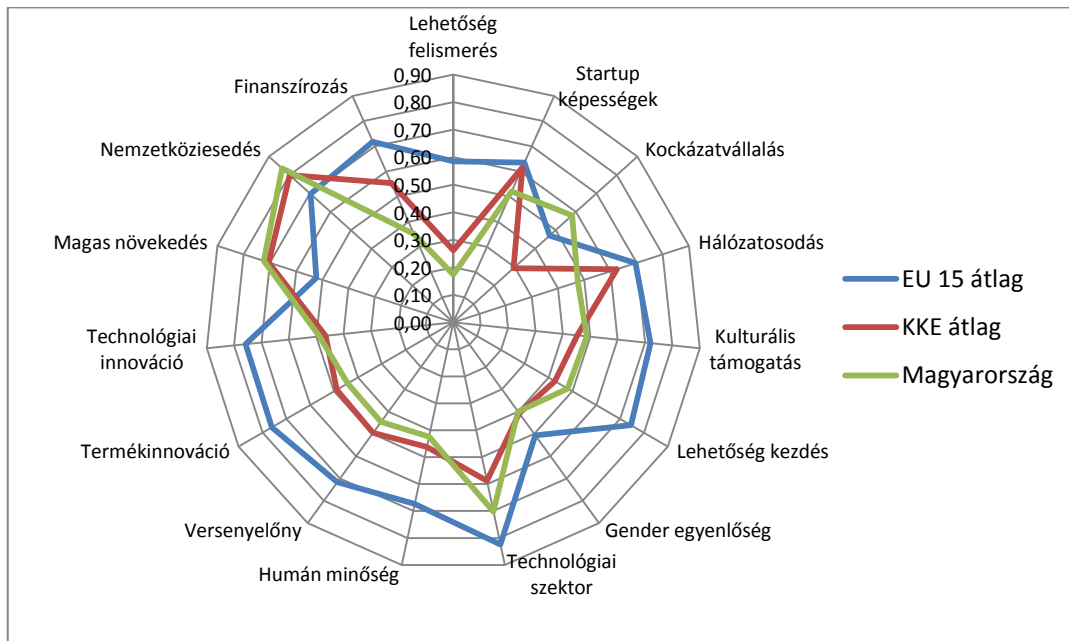
közép-európai országhoz. A vállalkozói adottságokkal kapcsolatos értékek növekedése szintén Magyarországon volt a legjelentősebb. Ez a két alindex volt a meghatározó abban a felzárkózásban, amely révén Magyarország 2012-re a régió országainak középmezőnybe került. A többi közép-európai országból mindenképpen érdemes megemlíteni Szlovénia esetét, ahol a vizsgált évek között, elsősorban a gazdasági válság hatására, igen nagymértékű visszaesést tapasztalhatunk mind a vállalkozói attitűdök, mind az aspirációk eseteiben. A két alindex visszaeséséből egyrészt a szűkülő lehetőségekre és csökkenő kockázatvállalásra, másrészt pedig a negatívabb növekedési és innovációs kilátásokra következtethetünk. Románia esetében, Magyarországhoz hasonlóan, szintén a vállalkozói aspirációk növekedésének köszönhetően javult a GEDI index. Figyelemre méltó Lettország stabilitása: az országot ért komoly gazdasági krízis hatásai ellenére a lett GEDI értéke enyhén növekedett.

A GEDI index értékek és az alindexek értékeinek vizsgálatát követően a pillérek szintjén tekintettük át Magyarország teljesítményét. Először egy összehasonlító vizsgálatot végeztünk, amelyben a magyar értékeket az EU korábbi tagállamaihoz (EU15 átlag⁷), valamint a közép- és kelet-európai (KKE átlag) országok átlagos értékéhez hasonlítottuk. Magyarország eredményei lényegesen a régi európai uniós tagállamok szintje alatt maradnak. A legnagyobb különbség az EU15 államok és Magyarország között a vállalkozási lehetőségek felismerésében és kihasználásában, a kulturális támogatásban, a vállalkozói adottságok egyes dimenzióiban (humán erőforrás minősége és versenyelőnyök), valamint az innovációk tekintetében vannak. A fiatal vállalkozások növekedésével és nemzetközi piacon történő megjelenésével kapcsolatos jövőképeit kedvezőbben ítélik meg a szereplők mind Magyarország mind a többi közép- és kelet-európai ország körében. Mindenképpen megjegyzendő, hogy a magyar értékek a kockázatvállalás terén mind az európai uniós átlagot mind a környékbeli országok átlagos értékét meghaladják. A közép- és kelet-európai országok értékével jobbra együtt „mozog” a magyar érték is, igaz bizonyos pillérek esetében komoly különbségek mutatkoznak. A technológiai szektor és a kockázatvállalás megítélésében Magyarország kimagaslik a környékbeli országok közül, viszont a lehetőségek felismerése és a finanszírozás terén jóval azok alatt marad. A vállalkozói attitűdök tekintetében a már említett lehetőség felismerés mellett, a vállalkozói képességekben, valamint a hálózatosodásban látszódik lemaradás mind az európai uniós mind a KKE-országokhoz

⁷ Az EU15 itt csak névlegesen jelent 15 tagállamot, mivel Luxemburg nem szerepelt a vizsgálatban, így valójában 14 korábbi EU tagállam értékeit átlagoltuk.

képest. A vállalkozói képességekben és a finanszírozás kivételével a vállalkozói aspirációkon belüli pillérek esetében is a közép- és kelet-európai valamint a magyar érték minimális különbséget mutat egymáshoz képest. Mégis amit ezek közül érdemes kiemelni, az a humán minőséget indikáló tényezők és a versenyelőnnyel kapcsolatos faktorok, amelyek esetében Magyarország némileg hátrányban van.

8. ábra: Magyarország, az EU15 államok és a közép- és kelet-európai országok a pillérek szintjén

Az előző vizsgálat folytatásaként Magyarország 2012-es teljesítményét érdemes a pillérek és a pillérek alkotó változók szintjén is megvizsgálni. A 4. táblázatban az egyes pillérek illetve változók magyar értékeit az összes többi ország 25%-os és 50%-os és 75%-os percentilis értékeihez viszonyítjuk. A kék szín azt mutatja, hogy Magyarország az adott pillér vagy változó esetében az országok felső negyedéhez tartozik. A szürke szín a második negyedet jelöli. A sárga szín átlag alatti teljesítményt mutat (harmadik negyed), ameddig a piros szín azt jelzi, hogy Magyarország az országok alsó negyedébe sorolható. A korábbi elemzések során már láthattuk, hogy a három alindex közül a vállalkozói aspirációk azok, amelyek a legmagasabb értékkel rendelkeznek és a pillérekre illetve változókra bontott értékelés is ezt támasztja alá.

4. táblázat: A vállalkozói tevékenységet jellemző GEDI pillérek és azok változóinak értéke Magyarországon (2012)

	INTÉZMÉNYI VÁLTOZÓK		EGYÉNI VÁLTOZÓK		PILLÉREK	
Vállalkozói Attitűdök	Piac mérete	0,63	Lehetőség	0,24	Lehetőség felismerés	0,17
	Felsőfokúak aránya	0,77	Képesség	0,48	Startup képesség	0,52
	Kockázati ráta	0,86	Kockázat	0,42	Kockázatvállalás	0,58
	Internet használat	0,78	Kapcsolat	0,41	Hálózatosság	0,48
	Korrupció	0,71	Karrierstat	0,47	Kulturális támogatás	0,49
	Vállalkozói Attitűdök					40,5
Vállalkozói Adottságok	Gazdaság szabadsága	0,74	Motiváció	0,50	Lehetőség kezdés	0,48
	Gender egyenlőség	0,71	Női vállalkozó	0,50	Gender	0,40
	Technológiai Abszorpció	0,60	Szektor	0,82	Technológiai szektor	0,70
	Alkalmazott Tréning	0,50	Végzettség	0,63	Humán minőség	0,42
	Piaci dominancia	0,53	Verseny	0,72	Versenyelőny	0,45
	Vállalkozói Adottságok					44,1
Vállalkozói Aspirációk	Technológia Transzfer	0,65	Új termék	0,60	Termékinnováció	0,44
	GERD	0,73	Új technológia	0,45	Technológiai innováció	0,49
	Stratégia	0,51	Gazella	0,91	Magas növekedés	0,72
	Globalizáció	0,98	Export	0,78	Nemzetköziesedés	0,84
	Tőkepiac	0,63	Informális befektetés	0,47	Finanszírozás	0,35
	Vállalkozói Aspirációk					48,9
	Intézményi	0,69	Egyéni	0,56	GEDI	44,5

Magyarázat: Magyarország relatív teljesítménye alapján az országok első negyedébe (kék szín), második negyedébe (szürke szín) harmadik negyedébe (sárga szín) vagy az utolsó negyedébe (piros szín) tartozik.

Az aspirációkat reprezentáló egyéni változók és intézményi változók közül egy-egy (a „Gazella” és a „Globalizáció”), amelyek értéke az adott változó első negyedébe esik. Az aspirációk leggyengébbike (negyedik negyed) az „Új technológia”, ennél alig jobb az „Informális befektetés” (harmadik negyed), az intézményiek közül pedig a „Stratégia” (harmadik negyed) változók azok, amelyekben Magyarország gyenge értékekkel rendelkezik a többi országgal összehasonlítva. A többi változó szerint a második negyedbe tartozunk, így összességében azt láthatjuk, hogy az alindex globálisan a második negyedbe tartozó értékkel bír. Ugyanakkor az ide tartozó öt pillérből kettő („Magas növekedés” és „Nemzetköziesedés”) esetében beszélhetünk az első negyedbe tartozó értékekről, amíg a „Finanszírozás” pillér tekintetében gyengébben, átlag alatt teljesít Magyarország.

A vállalkozói adottságok alindexen belül már csak egy változót találunk az öt-öt intézményi és egyéni változóból, amelynek magyar értéke szerint az országok első negyedébe tartozunk. Ez az egyéni változók közé tartozó „Szektor”, amely a közepes- vagy magas-technológiai (medium- or high-tech) szektorban tevékenykedő vállalatok arányát mutatja. Ezzel szemben a

tíz változóból öt esetében (kettő egyéni és három intézményi változó) a magyar értékek a sárga színű tartományba tartozó gyengébb teljesítményt tükröznek. Az „Alkalmazott Tréning” változó alapján, amely a továbbképzést, tréninget mutatja, Magyarország a leggyengébb teljesítményű országok közé sorolható. A pillérek szintjén a leggyengébb a nemek vállalkozói egyenlőségét kifejező „Gender” pillér. A „Technológiai szektor” tekintetében viszont az országok felső negyedébe tartozunk. Összességében azt láthatjuk, hogy globális viszonylatban a vállalkozói adottságok 2012-ben mért magyarországi értékei némileg átlag felettinek mondhatók (az elmúlt évek során a vállalkozói adottságok kismértékű növekedését figyelhettük meg).

A vállalkozói attitűdök tényezőcsoport a vállalkozások indításával kapcsolatos alapvető faktorokat tartalmazza. Magyarországon 2012-ben ebben az alindexben mértük a leggyengébb eredményt. A vállalkozói attitűdök alindex 40,5-es értéke mintegy 10 százalékkal alacsonyabb a vállalkozói adottságok és mintegy 20 százalékkal kisebb a Vállalkozói aspirációk alindex értékétől. Az öt pillér közül három esetében Magyarország a szürke színnel jelzett globális középmezőnyben található. A „Lehetőség felismerés” pillér, ami az összes pillér közül a legalacsonyabb értékkel rendelkezik. Ugyanakkor a „Kockázatvállalás” szempontjából még mindig a legjobbak között foglalunk helyet. Az egyes pilléreket alkotó egyéni és intézményi változók között meglehetősen nagy különbségeket láthatunk. Az intézményi változók viszonylag magas értékűek, bár csak egy változó (a „Kockázati ráta” – ennek pozitív megítélése relatíve jó üzleti környezetre utal) található az adott változó globálisan kiemelkedő értékei között. Ezzel szemben az egyéni változók alapján Magyarország mindegyik esetben az országok legalsó negyedébe tartozik. Az intézményi változók vázolta környezethez képest igencsak alulteljesít Magyarországot a vállalkozói lehetőségek felismerése mellett a kapcsolatok („Hálózatosodás” pillér) és a vállalkozói karrier lehetőségek („Kulturális támogatás” pillér) területein is.

Az egyes alindexek részletesebb, pillér szintű összehasonlító elemzése a 4-6. mellékletben található.

Gazdaságpolitikai javaslatok Magyarország számára

A GEDI indexszel kapcsolatos bevezetőben már hangsúlyoztuk, hogy a GEM és GEDI kutatások között meglévő egyik alapvető különbség, hogy a GEDI a számítások során alkalmazott PFB (büntetés a szűk keresztmetszertért) módszernek köszönhetően képes a

vállalkozási tevékenységekkel kapcsolatos ország-specifikus gazdaságpolitikai javaslatok megtételére. A gazdaságpolitikai javaslatok kiinduló pontja, hogy az adott ország vállalkozási teljesítményét kifejező GEDI értékét a legalacsonyabb pillér-érték befolyásolja leginkább. Ez a pillér visszahúzó hatást gyakorol a többi pillérre. A büntetés mértéke függ a legalacsonyabb és az adott pillér értékének a különbségétől: nagyobb különbség esetében a büntetés mértéke növekszik, kisebb különbség esetében pedig csökken. A plusz erőforrások optimális felhasználását célzó gazdaságpolitika feladata elsősorban a teljesítmény-csökkenést okozó szűk keresztmetszetek felszámolása. A rendelkezésre álló erőforrást először mindig a legalacsonyabb értéket elért pillér javítására kell fordítani egészen addig, ameddig a második legalacsonyabb pillér értékét el nem érjük. Ha még van plusz erőforrásunk, akkor a most már két leggyengébb pillért kell tovább javítanunk addig, ameddig elérjük a harmadik legalacsonyabb pillér szintjét. Innen a három pillért együttesen kell növelni. Ezen logika mentén folytatjuk addig a pillérek értékének a növelését, ameddig az erőforrások rendelkezésre állnak vagy a kitűzött célt el nem értük.

A következő elemzésben azt vizsgáljuk meg, hogy mennyivel kell növelni Magyarország egyes pillérjeinek az értékét, ha magát a GEDI indexet 10 ponttal szeretnénk növelni (5. táblázat). Annak érdekében, hogy a gazdaságpolitikai javaslatok megalapozottabbak legyenek, nem egy év pillér értékeit használjuk fel, hanem három időszak, a 2006-2008, a 2009-2010 és a 2011-2012 évek pillér értékeinek az átlagait megvizsgálva határozzuk meg a gazdaságpolitikai prioritásokat. A gazdaságpolitikai prioritási lista élére azon pilléreket helyezük, amelyek mind a három időszakban problematikusak voltak.

A PFB módszertan nagy előnye, hogy nem csupán a javítandó pillérek rangsorolását teszi lehetővé, hanem az erőforrások relatív elosztását is mutatja. Látható, hogy a gazdaságpolitikának, az előzetes várakozásoknak megfelelően, a messze leggyengébben teljesítő, ráadásul romló tendenciát mutató „Lehetőség felismerés” pillérre kellene elsődlegesen fókuszálni. A számítások alapján egy ilyen összetett fejlesztési programban az erőforrások nagyjából 30%-35%-át ennek a pillérnek a javítására kellene fordítani. A második leggyengébben teljesítő pillérbe, a „Finanszírozás”, allokálna a források mintegy 15-25%-a. Látható az is, hogy a „Finanszírozás” pillér a 2006-2012-es időszak alatt a komoly problémákkal terhelt területből 2009-2010-re javult, majd újra romlásnak indult. A harmadik problematikus terület a „Termékinnováció”, ami ugyan időben javult, de még így is az erőforrások 13-15%-át kellene a javításra fordítani. Ezt a három pillér a gazdaságpolitika

elsődleges prioritásai közé sorolhatjuk; javításukra a plusz erőforrások nagyjából kétharmadára – háromnegyedére lenne szükség.

5. táblázat: Magyarország 2012-es GEDI értékének 10 pontos növekedéséhez szükséges erőforrások optimális kombinációja a pillérek szintjén 2006-2012 között

Pillér	2006-2008		2009-2010		2011-2012		Értékelés	Gazdaságpolitikai prioritás
	Plusz	%	Plusz	%	Plusz	%		
<i>Lehetőség felismerés</i>	0,16	15%	0,28	28%	0,29	31%	tartósan problematikus	elsőrendű prioritás
<i>Startup képesség</i>	0	0%	0	0%	0	0%	elfogadható	nem prioritás
<i>Kockázatvállalás</i>	0	0%	0	0%	0	0%	elfogadható	nem prioritás
<i>Hálózatosodás</i>	0	0%	0	0%	0	0%	elfogadható	nem prioritás
<i>Kulturális támogatás</i>	0,01	1%	0,09	9%	0,07	7%	kisebb probléma, időben fokozódik	alacsony prioritás
<i>Lehetőség kezdés</i>	0	0%	0	0%	0	0%	elfogadható	nem prioritás
<i>Gender</i>	0	0%	0	0%	0,14	15%	új probléma	fokozott megfigyelés
<i>Technológiai szektor</i>	0	0%	0	0%	0	0%	elfogadható	nem prioritás
<i>Humán minőség</i>	0	0%	0	0%	0,09	9%	új probléma	fokozott megfigyelés
<i>Versenyelőny</i>	0,13	12%	0,18	18%	0,06	6%	közepesen problematikus, időben javult	közepes prioritás
<i>Termékinnováció</i>	0,27	26%	0,26	26%	0,12	13%	problematikus, időben javult	elsőrendű prioritás
<i>Technológiai innováció</i>	0,05	5%	0,08	8%	0,04	4%	kisebb probléma, szinten maradt	közepes prioritás
<i>Magas növekedés</i>	0,15	14%	0,04	4%	0	0%	kisebb problémából javult	nem prioritás
<i>Nemzetköziesedés</i>	0,04	4%	0	0%	0	0%	kisebb problémából javult	nem prioritás
<i>Finanszírozás</i>	0,24	23%	0,06	6%	0,14	15%	problematikus, időben hullámszik	elsőrendű prioritás
<i>Összesen</i>	1,05	100%	0,99	100%	0,95	100%		

A közepes gazdaságpolitikai prioritások közé soroljuk azt a további két pillért, amelyek javításhoz az erőforrások 10%-20%-a szükséges. A „Versenyelőny” pillér a 2006-2010-es időszakban lényegesen rosszabb volt, mint a 2011-2012-es években. A „technológiai innováció” pillér értéke ugyan nem olyan alacsony, viszont az új technológiák széleskörű alkalmazása tartós problémákra utal. Az alacsony prioritású területek közé mindössze egy pillért, a „Kulturális támogatást” soroltuk. Itt elsősorban a korrupció romló helyzete érdemel figyelmet és a plusz erőforrások mintegy 5%, ami a javításhoz szükséges.

Külön fokozott figyelmet kell fordítani a „Humán minőség” és a „Gender egyenlőség” pillérekre, amelyek új problémaként jelentkeztek a 2011-2012-es időszakban. Különösen riasztó, hogy a nemzetközi tendenciákkal ellentétben Magyarországon kevesebb felsőfokú végzettséggel rendelkező vállalkozó szeretne céget indítani.

Látható az is, hogy egyrészt spontán módon, másrészt pedig tudatos gazdaságpolitikai lépések eredményeként két pillér esetében is sikerült tartósnak látszó javulást elérni. A nemzetköziesedés javuló pontjai az újonnan alapított cégek fokozódó exportteljesítményét mutatják, és sikerült a gödörből kikerülni a magas növekedési potenciálú cégek, a gazellák esetében is, számarányuk növekvő tendenciát mutat.

Érdemes röviden értékelni azt, hogy a kis- és középvállalkozásokat célzó kormányzati stratégiákkal mennyire vannak összhangban a kapott eredmények. Azaz, a GEDI adatok alapján kimutatott problémák a stratégiákban is megjelennek, vagy ezek más területek emelnek ki a kis- és középvállalkozások terén. Két stratégiát tekintettünk át, ugyanis a 2007 végén elfogadott „Kis- és középvállalkozások fejlesztési stratégiája 2007-2013” c. dokumentum óta évekig nem került sor újabb stratégia kialakítására. Jelenleg a társadalmi egyeztetés fázisában van a 2014-2020 közötti időszakra készített kis- és középvállalkozási stratégia.

A 2007-13 közötti stratégia négy fontos pontot emelt ki, amelyek fejlesztése, valamint javítása a működő kis- és középvállalkozásoknak illetve a vállalkozásalapítást tervezőknek is fontos lehet. Ezek a szabályozási környezet alakítása, a vállalkozások finanszírozása, a vállalkozásokkal kapcsolatos tudás és a vállalkozásokban alkalmazott munkaerő képzettsége, valamint a vállalkozói infrastruktúra. A szabályozásokkal kapcsolatban a különböző adó- és járulékterhek csökkentését, az adminisztráció kisebbé tételét tűzték ki célul. A vállalkozások finanszírozása terén a kifejezetten kis- és középvállalkozások igényeinek megfelelő finanszírozási lehetőségeket hangsúlyozták. A tudás esetében a vállalkozói hajlandóság növelését tűzték ki célul, amíg a vállalkozói infrastruktúra esetében egyrészt az üzleti és K+F, másrészt az IKT infrastruktúrákra fókuszáltak.

Ezeket a beavatkozási területek 2007-ben nevezték meg, így az azt követő években volt várható ezeknek a kritikus területeknek a fejlesztése. Ezért a 2012-es GEDI felmérés alapján reflektálhatunk arra, hogy mennyire változtak a vállalkozások meglátásai ezeken a területeken. A GEDI 2012 felmérés eredményei alapján azt tapasztalhattuk, hogy a stratégia által megnevezett kritikus területeken nem sikerült számottevő javulást elérni. A GEDI felmérés által a legkritikusabb „lehetőség felismerés” pillér jól reflektál arra, hogy a szabályozási környezet és a vállalkozói hajlandóság sem javult az elmúlt években. A lehetőség felismerés alacsony szintje ugyanis nemcsak a vállalkozási elképzelések hiányára, hanem a vállalkozásokkal kapcsolatos negatív véleményekre is utalhat. A vállalkozások

finanszírozása szintén kritikus terület maradt, bár a 2008 óta húzódo gazdasági válság is szerepet játszhatott abban, hogy kevésbé sikerült ezt a problématerületet javítani. A tudással kapcsolatban a vállalkezési hajlandóság már említésre került, azonban a GEDI felmérés a humán erőforrás minőségének (azaz szakképzettségének) terén is bizonyos hiányosságokra utalt Magyarországgal kapcsolatban. Az infrastruktúra fejlesztésével kapcsolatban tapasztalhattunk némi előrelépést. Összességében azt mondhatjuk, hogy a 2007-ban kiadott KKV stratégia által megállapított kritikus területeken alapvetően nem figyelhető meg érdemi javulás, a szabályozási környezet, a finanszírozás és a tudás problémaköre továbbra is a leginkább fejlesztésre szoruló területek között található.

A 2013 tavaszán társadalmi egyeztetésre bocsátott KKV stratégia a 2014-2020-as időszak számára készült, így ez a dokumentum még nem került véglegesítésre. Azonban érdemes azt megfigyelni, hogy az általun azonosított problémák és a stratégiában megfogalmazott, fejlesztésre szoruló területek mennyire vannak összhangban egymással. A stratégia három fontos pontot nevez meg a problémák között: a növekedési potenciált, a finanszírozást és a vállalati környezetet.

A növekedési potenciálon belül a vállalkozások exportpiaci terjeszkedésének javítását és ezekre a piacokra versenyképes, innovatív termékek gyártását tűzi ki célul. Ezek a pontok nagyjából összhangban vannak a GEDI felmérés által a „versenyelőny” és „termékinnováció” pillérekkel, amelyek esetében bizonyos mértékű javítást javasol a GEDI felmérés alapján összeállított gazdaságpolitikai mix is. A finanszírozás esetében továbbra is hasonló fókusz figyelhetünk meg, mint a korábbi stratégiában (forrásokhoz jutás és pénzügyi tudatosság javítása). Ez a terület a korábbi GEDI felmérések alapján eddig is az egyik legérzékenyebb pontja volt a magyar kis- és közép vállalkozásoknak, így kiemelt helyet kell kapnia a stratégiában is. A vállalati környezet problémaköre alatt az előző stratégia által említett több terület került egy körbe, így a vállalkozói infrastruktúra fejlesztése, a vállalkozói készségek megszerzése, valamint az adminisztrációs terhek kérdése. Nem került viszont az elsődleges prioritások közé az attitűdök, így a lehetőségészlelés, a kapcsolatépítés és a vállalkozói kulturális környezet javítása. Igaz az is, hogy ezeket a tényezőket meglehetősen nehéz befolyásolni és az esetleges intézkedéseknek köszönhető javulás is inkább csak évtizedes távlatban várható.

A GEDI felmérések és a vizsgálat módszertana alapján összeállított gazdaságpolitikai mixet is szeretnénk volna összehasonlítani a stratégiában elképzelttel. A GEDI felmérésben

azonosított legjelentősebb fejlesztéseket igénylő pillérek a „Lehetőség felismerés”, a „Finanszírozás” és a „Termékinnováció”, amelyekre az erőforrások jelentős hányadát kellene allokálni ahhoz, hogy Magyarország vállalkozói teljesítménye növekedjen. A 2014-2020-as időszakra tervezett stratégia jelenlegi, társadalmi egyeztetésre készített változatában azonban még nem értekeznek arról, hogy az általa említett prioritások között hogyan tervezi az erőforrások allokálását. A stratégia mindössze arról tesz említést, hogy a vállalkozásokkal kapcsolatos gazdaságpolitikai beavatkozások kapcsán jelentős szerepet kap a 2014-2020-as időszakban lehívható európai uniós források, ezen belül pedig a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP) „Versenyképes KKV-szektor” prioritása. Ennek céljai igen széles kört fednek le és a KKV-k fejlesztése szempontjából túl általánosnak is nevezhetők. Ez egyrészt érthető, mivel így a viszonylag széles célcsoportot célozhatnak meg ezzel a forrással, másrészt viszont így nem biztos, hogy az erőforrások optimális allokációja megvalósul. Az európai uniós források mellett a stratégia számol a jelenleg is elérhető magyarországi forrásokból származó vállalkozásfejlesztési programokkal is, de nem részletezi azok felhasználását.

Összefoglalás

A GEM 2012-es elemzés, a korábbi GEM Magyarország jelentésekkel ellentétben, elsősorban a GEM Magyarország team által kifejlesztett GEDI módszertanon alapul. A változtatás alapvető oka az, hogy a GEDI a GEM-hez képest komplexebb módon, több dimenziós szemléletben közelíti a vállalkozói tevékenységet. A GEM elemzéseinek a középpontjában a vállalkozói aktivitást kifejező TEA mutató áll, amely a meglehetősen általános, a legtöbbször a fejlettségi szinteknek megfelelő gazdaságpolitikai javaslatok alapját képezi. Ezzel szemben a GEDI a vállalkozás rendszerét kifejező komplex index, illetve az indexet alkotó pillérek és a pillérek változóinak elemzése révén ország-specifikus gazdaságpolitikai ajánlásokat képes tenni. Ellentétben a GEM vállalkozói aktivitásra fókuszáló gazdaságpolitikai ajánlásaival, a GEDI a vállalkozás 15 pilléjére vonatkozó komplex vállalkozáspolitikai javaslatok megtételére alkalmas. A GEDI elemzési eszköztára révén az egyes pillérek javítására szolgáló erőforrások relatív elosztását is meg lehet határozni, így a GEDI vállalkozáspolitikai prioritások azonosítására is alkalmas.

A kutatásban Magyarország 2012-es pozícióját mind globális mind pedig makroregionális viszonylatban igyekeztünk részletesen megvizsgálni, így a legtöbbször a kutatásban résztvevő közép- és kelet-európai országokkal hasonlítottuk össze a magyar értékeket. A teljes korai-

fázisú vállalkozói aktivitás (TEA) mutatóval (mint a GEM legfőbb indikátorával) kapcsolatban láthattuk, hogy Magyarország 9,22%-os értékével a középmezőnyben helyezkedik el mind a hasonló gazdasági fejlettségű (hatékonyság-vezérelt), mind a közép- és kelet-európai országok között. A GEDI index esetében elért 44,5 pontos érték összességében szintén a középmezőnyt jelenti Magyarország számára. Ugyanakkor a többi közép- és kelet-európai országgal összehasonlítva Magyarországot több ország is megelőzte. Ez az utóbbi évek trendjében egy kisebb törést jelentett, mivel 2012-öt megelőzően a 2008-2011-es időszakban a GEDI index értéke folyamatos növekedett.

A magyarországi vállalkozási teljesítményrészletesebb megismerése érdekében a vizsgálatot a GEDI-t alkotó alindexek és pillérek elemzésére is kiterjesztettük. Az időbeli összehasonlításból alapján látható, hogy Magyarországon legnagyobb mértékben a vállalkozói aspirációk növekedtek az elmúlt évek során. Igaz ehhez azt is hozzá kell tennünk, hogy az alindex értéke nagyon alacsony volt, főleg a 2000-es évek közepén. A vállalkozói adottságok alindex kismértékben ugyan, de szintén emelkedett a vizsgált 2008-2012-es időszakban. Elsősorban az említett két alindex hatása jelentkezett a GEDI index növekedésében. A vállalkozói attitűdökben minimális változásokat tapasztaltunk. A régiós országokkal történő összehasonlításban azt láthattuk, hogy több közép-kelet európai állam, így a balti országok, Lengyelország, Csehország és Szlovákia is összességében jobban teljesítenek Magyarországnál a GEDI alapján. Magyarország kifejezetten gyengén teljesít a „Lehetőség felismerés” a „Finanszírozás” és a „Termékinnováció” pillérek esetében. A másik oldalról Magyarország jó teljesítményt nyújtott a „Nemzetköziesedés” a „Magas növekedés” és a „Technológiai szektor” pillérek esetében. Jó teljesítményünket árnyalja, hogy például a nemzetköziesedés esetében a 0,84-es pillérérték a közép-kelet európai országok csoportjában is csupán közepes helyezést ér.

Vállalkozói teljesítményünk értékeléséhez hozzátartozik, hogy 2012-ben megtört a vállalkozási teljesítmény javulásában megmutatkozó, 2008-óta tartó, pozitív trend. Jelenleg kérdéses, hogy csupán a 2010-2011 közötti nagyobb javulás utáni korrekció zajlott le, vagy pedig egy visszaesés kezdetét láthatjuk. A Magyarországon jelenleg folyó változások a vállalkozói mutató jövőbeli alakulását illetően ellentmondásosak. A pozitív fejlemények közé tartozik az élénkülő startup tevékenység, a lassan lábra kapó innováció és a kockázati tőke lehetőségeinek a javulása. Ugyanakkor a vállalkozások indulását változatlanul sok bürokratikus akadály nehezíti, a gyakran változó adó és szabályozási környezet pedig növeli a bizonytalanságot. Az oktatási rendszer tekintélyelvű átalakítása sem a kreativitásnak és az

egyéni kezdeményezésen alapuló vállalkozásindításnak kedvez, a csökkenő felsőoktatási beiskolázás pedig a magas növekedési potenciálú vállalkozókat rostálhatja meg. Igaz, ez utóbbi változások nem rövid, hanem hosszú távon fejtik ki hatásokat.

Irodalomjegyzék

Ács, Z.–Autio, E.–Szerb L. 2013. National Systems of Entrepreneurship: Measurement issues and policy implications. megjelenés alatt *Research Policy*, <http://dx.doi.org/10.1016/j.respol.2013.08.016>

Reynolds, P. – Bosma, N. –Autio, E. – Hunt, S. – De Bono, N. – Servais, I. – Lopez-Garcia, P.– Chin, N. 2005. Global entrepreneurship monitor: data collection design and implementation 1998-2003. *Small Business Economics*, 24, pp. 205-231.

Schwab, K. (szerk.) 2012. *Global Competitiveness Report 2012–2013*. World Economic Forum, Geneva. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf

Szerb L. 2004. A vállalkozás és vállalkozói aktivitás mérése. *Statisztikai Szemle*, 82 (6-7.), pp. 545-566.

Szerb L. – Aidis, R. – Ács, Z. 2013. *Magyarország vállalkozói teljesítményének összehasonlító elemzése a Globális Vállalkozói Monitor és a Globális Vállalkozói és Fejlődési Index módszertanai alapján*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar

Xavier, R. S. – Kelley, D. – Kew, J. – Herrington, M. –Vorderwülbecke, A. 2013. *Global Entrepreneurship Monitor 2012 Global Report*. Global Entrepreneurship Research Association, <http://www.gemconsortium.org/docs/2645/gem-2012-global-report>

Mellékletek

1. számú melléklet: A GEDI által használt egyéni változók részletes leírása

Egyéni változó	Leírás
Lehetőség	A 18-64 év közötti lakosság azon aránya, akik az elkövetkezendő 6 hónapban jó lehetőséget lát a vállalkozás indítására a környezetében.
Képesség	A 18-64 év közötti lakosság azon aránya, akik azt állítják, hogy rendelkezik a vállalkozásindításhoz szükséges tudással/képességgel.
Kockázat	A 18-64 év közötti lakosság azon aránya, akik szerint a kudarctól félelem nem akadályozná meg a vállalkozás elindításában.
Kapcsolat	A 18-64 év közötti lakosság azon aránya, akik ismer olyan vállalkozót, aki az elmúlt két évben indította el tevékenységét.
Karrier	A 18-64 év közötti lakosság azon aránya, akik úgy gondolják, hogy a vállalkozásindítás jó karrier lehetőség.
Státusz	A 18-64 év közötti lakosság azon aránya, akik úgy gondolják, hogy a sikeres vállalkozók magas státusszal rendelkeznek
Karrierstat	A vállalkozói elfogadottság és státusz mértékét a Karrier és a Státusz átlagaként számoljuk.
TEA	A 18-64 év közötti lakosság azon aránya, aki egy születőben lévő vagy fiatal vállalkozás tulajdonosa.
Motiváció	A TEA vállalkozások azon aránya, amelyek a kínálkozó lehetőség miatt indítottak vállalkozását.
Női vállalkozó	A TEA vállalkozások közül a női TEA aránya a férfi TEA-hoz nézve. A z optimális érték 50%, az ettől akár felfelé akár lefelé történő eltérést büntettük.
Szektor	A TEA vállalkozások azon aránya, amelyek a technológiai szektorban tevékenykednek (közepes vagy magas technológia).
Végzettség	A TEA vállalkozások azon aránya, amelyek tulajdonosai középfokúnál magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek.
Verseny	A TEA vállalkozások azon aránya, amelyek olyan piacon tevékenykednek, ahol kevés vállalkozás kínálja ugyanazt a terméket (alacsony a verseny szintje).
Új termék	A TEA vállalkozások azon aránya, amelyek ügyfeleinek legalább egy része a cég termékét újnak találja.
Új technológia	A TEA vállalkozások azon aránya, amelyek 5 évnél nem régebbi technológiát használnak.
Gazella	A TEA vállalkozások azon aránya, amelyek magas munkahely teremtési tervekkel bírnak (több mint 10 fővel több alkalmazott és több mint 50%-os növekedés 5 év alatt).
Export	A TEA vállalkozások azon aránya, amelyek vevőinek legalább egy része külföldi (több mint 1%).
Informális átlag	Az informális tőkebefektetés átlagos összege az elmúlt 3 évben.
Informális ráta	A 18-64 év közötti lakosság azon aránya, akik az elmúlt 3 évben befektetett olyan új vállalkozásba, amely nem volt a tulajdonában (tőzsdei befektetések és részvényalapok kizárva)
Informális befektetés	Az informális tőkebefektetés következő módon számolt értéke: Informális átlag x Informális ráta.

2. Melléklet: A GEDI által használt intézményi változók leírása

Intézményi változó	Leírás	Adatok forrása	Adatok elérhetősége
Hazai piac	A hazai piac mérete, amely a hazai termék plusz a termékek és szolgáltatások importértékének összege, levonva belőle a termékek és szolgáltatások exportértékét, az 1-7-es skálán normált adatok a Világ gazdasági Fórum Versenyképességi adatbázisából származnak.	World Economic Forum	The Global Competitiveness Report 2010-2011, p. 472
Urbanizáció	A városiasodás a lakosság azon arányát mutatja, amely városi körzetben él. Az adatok az ENSz Népszámlásból származnak (2010).	United Nations	http://esa.un.org/unup/index.asp?panel=1
Piac mérete	A piac mérete: a hazai piac és a városiasodás (amely a potenciális agglomerációs hatást méri) szorzataként adható meg: MARKETDOM*URBANIZATION	Saját számítás	-
Felsőfokúak aránya	A bruttó beiskolázási arány a felsőoktatásban, 2009-es vagy a legfrissebb elérhető adatok.	UNESCO	http://stats.uis.unesco.org/unesco/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=167
Kockázati ráta	Az üzleti környezet kockázata „az adott ország üzleti környezetének minőségét becslő... Tükrözi a vállalati pénzügyi információk elérhetőségét és megbízhatóságát, a jogrendszer igazságos és hatékony hitelezői védelmének fokát és hogy az adott ország intézményi keretei milyen mértékben kedveznek a vállalkozói tranzakcióknak.” (http://www.trading-safely.com/). A változó része az ország-kockázati mutatóknak. A betűkből álló minősítést egy 7 fokú Likert skálára kalibráltuk át, ahol 1 (“D” rating) és 7 (A1 rating). 2010. december 30-ai adatok.	Coface	http://www.trading-safely.com/
Internet használat	A 100 lakosra jutó internet használók száma, 2009-es adatok.	International Telecommunication Union	http://www.itu.int/ITU-D/ict/statistics/index.html
Korrupció	A Korrupció Észlelési Index (CPI) az állami korrupció észlelt szintjét méri az adott országban. A CPI index a „felmérések felmérése”: az index 13 különböző vizsgálat és felmérés eredményeként jött létre. (http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009). Az indexet 10 fokú Likert skálán mérjük. Az adatok 2010-ből származnak.	Transparency International	http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/results
Gazdaság szabadsága	„Az üzleti szabadság a az üzlet indítási, működtetési és megszüntetési képességének egy olyan mennyiségi mutatója, amely a szabályzás korlátait és a kormányzat törvényalkotási folyamatának hatékonyságát méri. Az üzleti szabadság egy 0 és 100 közötti pontszám minden ország esetében, ahol 100 pont jelenti a legszabadabb üzleti környezetet. A pontszám 10 faktort vesz figyelembe egyenlő súllyal a Világbank Doing Business tanulmányának adatait felhasználva.” (http://www.heritage.org/Index/pdf/Index09_Methodology.pdf). Az adatok 2010-ből származnak.	Heritage Foundation/ World Bank	http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year

Azonos lehetőségek	Ez a női gazdasági részvétel és lehetőség alindex, a Gender Rés Index része, amely három alkotóelemből tevődik össze: "...úgy mint a részvételi rés, fizetési rés és az előmeneteli rés. A részvételi rés a munkaerő-piaci részvétel különbségét ragadja meg. A fizetési rés a becsült férfi és női jövedelmek arányaként határozható meg...a férfiak és nők közötti előremeneteli rés pedig ... a törvényhozásban, a felsőfokú hivatalnokok és menedzserek és a technikai és a magas szakképzettségűek közötti nők és a férfiak arányaként ragadható meg.”(The Global GenderGapreport 2012, p. 4).	World Economic Forum	The Global Gender Gap report 2012 p. 10-11
Technológiai abszorpció	Vállalati technológiai abszorpciók képesség: „Az adott ország vállalkozásai mennyire tudják abszorbeálni a technológiát (1= nem képes az új technológiát abszorbeálni, 7= erőteljesen képes alkalmazni az új technológiát).”	World Economic Forum	The Global CompetitivenessReport 2010-2011, p. 465
Alkalmazott tréning	Az alkalmazottak továbbképzésének mértéke: „az adott országban milyen mértékben fektetnek az alkalmazottak képzésébe és fejlődésébe (1=szinte alig; 7=nagy mértékben).”	World Economic Forum	The Global CompetitivenessReport 2010-2011, p. 425
Piaci dominancia	A piaci dominancia mértéke: „Az adott országban a vállalati aktivitás mértéke (1=csak néhány cég dominál, 7=sok cég dominál).”	World Economic Forum	The Global CompetitivenessReport 2010-2011, p. 429
Technológia transzfer	A GCI-ből származó innovációs index pontok: az innováció komplex mérőszáma, amely magába foglalja a magánszektor K+F befektetéseit, a magas minőségű kutatóintézetek gyakoriságát, az ipar és az egyetemek közötti együttműködések és a szellemi tulajdon védelmét is.	World Economic Forum	The Global CompetitivenessReport 2010-2011, p. 22
GERD	Bruttó hazai K+F ráfordítást a GDP százalékában adják meg, 2009-es vagy frissebb adatok, Puerto Rico, Dominikai Köztársaság és Egyesült Arab Emírátság esetében becslések.	UNESCO	http://stats.uis.unesco.org/unesco/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=2656
Stratégia	Azt mutatja, hogy a vállalkozások mennyiben képesek megkülönböztető stratégiákat kialakítani. Magába foglalja és a termékpozicionálást, illetve a termelés és termékszállítás innovatív módjait.	World Economic Forum	The Global CompetitivenessReport 2010-2011, p. 22
Globalizáció	A Globalizációs Index része, amely a globalizáció gazdasági dimenzióit méri. A változó magába foglalja a tényleges kereskedelmi forgalmat, a külföldi tőkebefektetéseket, a külföldi állampolgárok portfólió befektetéseit és jövedelmeit, valamint az import korlátozásokat, a vámtarifa mértékét, a nemzetközi kereskedelemre kivetett adókat és a tőkemérleg korlátozásokat. (http://globalization.kof.ethz.ch/static/pdf/variables_2009.pdf). Az adatok a 2010-es jelentésből származnak, amelyet a 2007-es felmérés alapján állítottak össze.	KOF SwissEconomic Institute	Dreher, Axel (2006): DoesGlobalizationAffectGrowth? Evidencefrom a new Index of Globalization , AppliedEconomics 38, 10: 1091-1110.

Tőkepiac	Ez a változó a Venture Capital and Private Equity index egy alindexe, a Depth of Capital Market. Ez a változó a tőkepiac, a IPO, az M&A, és a hitelpiacok komplex mérésére szolgál. Az adatbázist Alexander Groh bocsátotta rendelkezésünkre.	EMLYON Business School France and IESE Business School, Barcelona, Spain	Groh, A, H.Liechtenstein and K. Lieser 2012 The Global Venture Capital and Private Equity Country Attractiveness Index 2012 Annual, http://blog.iese.edu/vcpeindex/about/
----------	---	---	--

3. melléklet: A GEDI index kialakulásának lépései

A GEDI kalkulálása során az alábbi lépéseket követtük:

- 1 **A változók kiválasztása:** Az egyéni változók a GEM felnőtt lakossági felméréséből származnak, az intézményi változók pedig nem a GEM adatfelvételén, hanem más külső forrásokon alapulnak. Összesen 17 egyéni és 16 intézményi változót alkalmazunk. (Részletesen ld. 1. Melléklet.). Az egyéni adatokat a 2006-2012-es évi adatok kétéves mozgó átlagolása révén kalkuláltuk. Hiányzó adatok esetében egyéves adatot alkalmaztunk. Az intézményi változók esetében az adott év adatát használtuk. Így az adatbázis hét év 87 országból adatait tartalmazza. Mivel nem minden országból rendelkezünk minden évből adatokkal, ezért összesen 355 megfigyelési egység áll rendelkezésünkre.
- 2 **A pillérek kalkulálása:** A pillér értékek kalkulálásánál az ökonometriából ismert interakciós változók módszerét alkalmazzuk, ami praktikusán az egyéni és az intézményi változók összeszorzását jelenti. Ennek eredményeként kapjuk meg a 15 pillér nyers értékeit a 355 megfigyelési egységre vonatkozóan.
- 3 **Normálás:** A pillér értékeket azonos tartományba konvertáljuk, azaz normáljuk a [0,1] tartományba a következő képletet alkalmazva:

$$x_{i,j} = \frac{z_{i,j}}{\max z_{i,j}} \quad (1)$$

minden $j= 1 \dots 14$, a pillérek száma
ahol $x_{i,j}$ i ország j pilléréjének a normált pontértéke
 $z_{i,j}$ i ország j pilléréjének az eredeti pillér értéke
 $\max z_{i,j}$ a j pillér maximális értéke

- 4 **A benchmarking értékek kialakítása:** Minden index a benchmarking elvén alapul, azaz meg kell találni a viszonyítási értéket. A mi esetünkben ez a 95%-os érték volt. Ez annyit jelent, hogy minden egyes ország olyan pillér értéke, amely magasabb volt, mint amit az országok 95% elért, azt a 95%-os értékre csökkentettük. Ennek következtében az országok 5% rendelkezik a maximális értékkel mind a 15 pillér esetében. A benchmarkingok a hét évre vonatkozóan kalkuláltuk, így az egyes évek eredményei összehasonlíthatók.

5 **Átlagos pillér érték igazítás:** A 15 pillér normált értékeinek átlaga jelentős eltérést mutat. Ez azt jelenti, hogy jelentős különbségek vannak az egyes pillérek javításához szükséges erőforrások terén. Az alacsonyabb átlagú pilléreket nehezebb, a magasabb átlagúakat könnyebb javítani. Mivel a GEDI célja, hogy az eredmények gazdaságpolitikai célokhoz is alkalmazhatók legyenek, az eltérő átlagokból eredő torzításokat korrigálni kell. Ennek megfelelően egy olyan transzformációt hajtunk végre, amely egyenlővé teszi a 15 pillér átlagának kiegyenlítését. Először is kiszámítjuk a 15 pillér átlagának az átlagát.

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n} \quad (2)$$

A következő művelet révén az $x_{i,j}$ értékeket úgy transzformáljuk, hogy megmaradjanak a [0,1]-es tartományban:

$$y_{i,j} = x_{i,j}^k \quad (3)$$

Egy lehetséges, több szempontból is alkalmas, módszer az eredeti értékek azonos, k hatványra emelése, mellyel tulajdonképp valamennyi megfigyelést önmagával súlyozunk. A feladat annak a – nem feltétlenül egész $-k$ értéknek megtalálása, mely a következő egyenlet megoldását adja:

$$\sum_{i=1}^n x_{i,j}^k - n\bar{y}_j = 0 \quad (4)$$

A megoldás a jól ismert Newton-Raphson módszerrel történik a 0 érték kezdeti feltételezése mellett. A k kikalkulálása után a számolás egyszerű. Megjegyzésre érdemes, hogy

$$\begin{aligned} \bar{x}_j &< \bar{y}_j & k < 1 \\ \bar{x}_j &= \bar{y}_j & k = 1 \\ \bar{x}_j &> \bar{y}_j & k > 1 \end{aligned}$$

ahol k az igazítás nagyságaként és irányaként értelmezhető.

6 **Büntetés:** A fenti transzformációk után a PFB módszertant alkalmazzuk, hogy az igazított, büntetett pillér értéket kikalkuláljuk minden ország esetében. Ehhez az alábbi büntető függvényt alkalmazzuk::

$$h_{(i),j} = \min y_{(i),j} + (1 - e^{-(y_{(i),j} - \min y_{(i),j})}) \quad (5)$$

ahol $h_{i,j}$ a módosított, büntetés utáni érték j pillér és i ország esetében
 $y_{i,j}$ a normált érték j pillér és i ország esetében
 y_{\min} az $y_{i,j}$ minimális értéke i ország esetében

$i = 1, 2, \dots, n =$ az országok száma
 $j = 1, 2, \dots, m =$ a pillérek száma

- 7 **Alindex kalkuláció:** Minden egyes alindex értéke az alindexet alkotó pillérek számtani átlagaként kalkulált, majd ezt 100-zal megszoroztuk hogy egy 0-100-as skálájú mutatót kapjunk.

$$ATT_i = 100 \sum_{j=1}^5 h_j \quad (6a)$$

$$ABT_i = 100 \sum_{j=6}^{10} h_j \quad (6b)$$

$$ASP_i = 100 \sum_{j=11}^{15} h_j \quad (6c)$$

ahol $h_{i,j}$ a módosított, büntetés utáni érték j pillér és i ország esetében
 $i = 1, 2, \dots, n =$ az országok száma
 $j = 1, 2, \dots, m =$ a pillérek száma
 ATT a Vállalkozási attitűdök alindex
 ABT a Vállalkozási adottságok alindex
 ASP Vállalkozási aspirációk alindex

- 8 **GEDI pontok kalkulálása:** Végül a GEDI pontokat minden ország esetében a három alindex számtani átlagolása révén számítottuk. Mivel a 100-as érték az elméletileg elérhető maximumot mutatja, a GEDI pontok úgy is értelmezhetők, hogy mennyire hatékonyan használja fel egy ország a vállalkozói erőforrásokat.

$$GEDI_i = \frac{1}{3} (ATT_i + ABT_i + ASP_i) \quad (7)$$

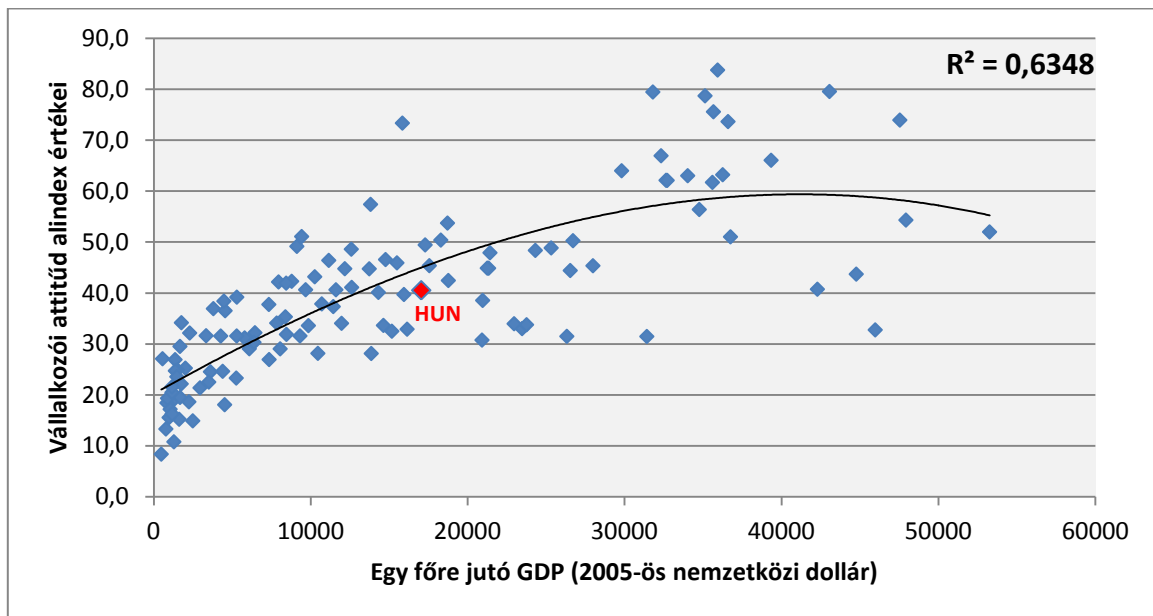
ahol $i = 1, 2, \dots, n =$ az országok száma
 GEDI a Globális Vállalkozói és Fejlettségi Index

4. melléklet: A vállalkozói attitűdök (ATT) elemzése

A vállalkozói attitűdök azt mutatják, hogy a társadalom intézményrendszere milyen mértékben támogatja a vállalkozóvá váláshoz lényeges attitűdöket, illetve az adott országban élő egyének mennyiben rendelkeznek a vállalkozásindításhoz szükséges egyéni készségekkel, tudással, képességekkel. A vállalkozói attitűdök alindexen belül öt pillér található. A „Lehetőség felismerés” a vállalkozói lehetőségek meglátását és a piac méretét foglalja magába. A „Startup képesség” a vállalkozók saját megítélésük szerinti egyéni vállalkozásindítási menedzseri képességeket mutatja, amit a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányával kombináltunk. Így figyelembe vettük, hogy a felsőfokú végzettségűek vállalkozásindítási készségei potenciálisan értékesebbek, mint az ilyen végzettséggel nem rendelkezőké. A „Kockázatvállalás” az adott ország üzleti kockázatának általános szintjét (intézményi változó) és az egyének üzleti kockázatvállalási képességeit kombinálja. A „Hálózatosodás” egyéni változója egy olyan proxy, amely azt méri, hogy az adott ország felnőtt lakosságának körében mekkora azoknak az aránya, akik az elmúlt két évben céget létrehozó vállalkozót ismernek. Az intézményi változó a hálózatosodás egy másik dimenzióját, az internet használati lehetőségeit mutatja. Az ötödik pillér a „kulturális támogatás”, amely az ország gazdasági kultúráját demonstrálja egyéni oldalról a vállalkozás, mint karrier lehetőséggel kapcsolatos véleményeken, intézményi oldalról pedig a korrupció felmérésén keresztül.

A vállalkozói attitűdök tekintetében a három gazdasági fejlettségi szint között a fejlettségi stádiumnak megfelelő különbségek léteznek. Ugyanakkor azt tapasztalhatjuk, hogy az egyes országcsoportok között is jelentősek lehetnek a különbségek. Például az innováció-vezérelt európai gazdaságok és az Egyesült Államok között nagy az eltérés. A közép-európai országok nagyobb része a hatékonyság-vezérelt gazdaságok közé tartozik, ez alapján azt állíthatjuk, hogy többé-kevésbé hasonlóak gazdasági teljesítményük terén is. Magyarország globális tekintetben a középmezőnyben helyezkedik el (8. ábra).

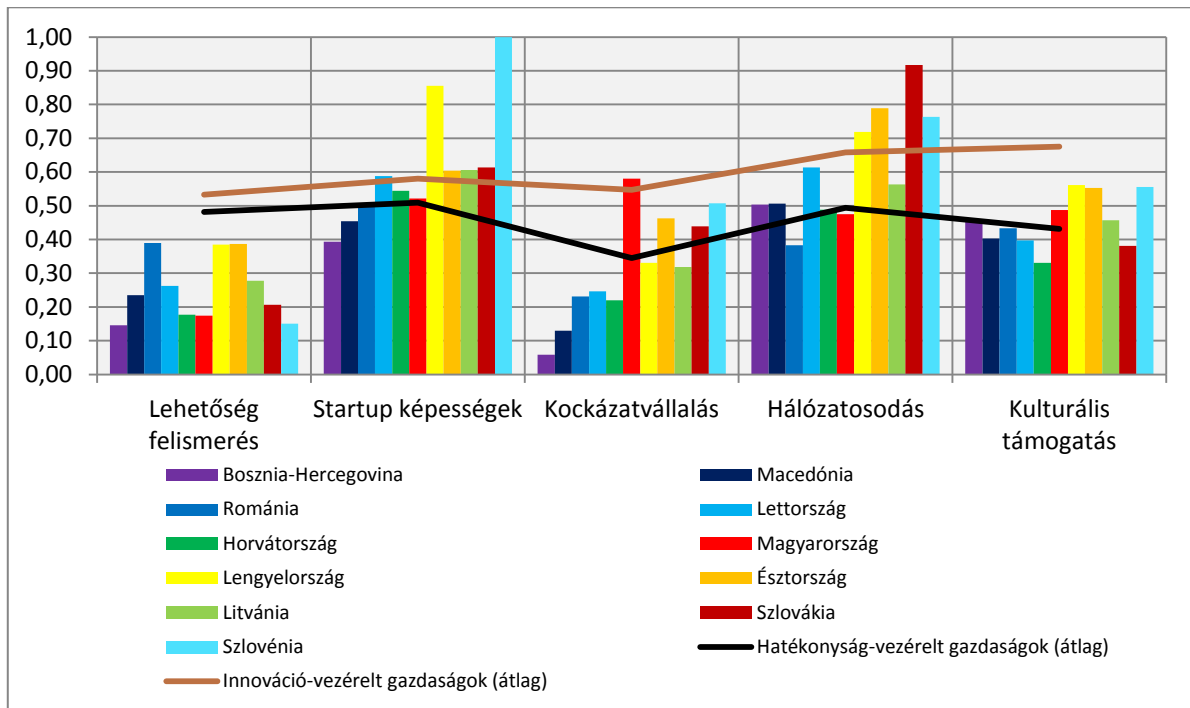
9. ábra: A vállalkozói attitűd alindex értéke és a gazdasági fejlettség kapcsolata

A közép- és kelet-európai országokkal történő összevetésben⁸(9. ábra) láthatjuk Magyarországot relatív helyzetét. Magyarország a „Kockázatt vállalkozás” pillér esetében a régió országaihoz képest kifejezetten jó eredménnyel rendelkezik, amellyel a legfejlettebb, innováció-vezérelt gazdaságok átlagos értékét is eléri. A „kulturális támogatás” pillér esetében bár nem kimagasló, de relatív jó értékekkel rendelkezik Magyarország. Itt viszonylag szűk sávban szóródik a legtöbb ország értéke egymáshoz képest. Ez annak az eredménye, hogy a közép-európai országokban a vállalkozói tevékenységgel kapcsolatos vélemények (egyéni változó), valamint a korrupció szintjében (intézményi változó) nincs igazán nagy különbség.

⁸Az alindexek összehasonlításakor 11 közép- és kelet-európai országot vontunk be az elemzésbe. A kiválasztás legfőbb szempontja az volt, hogy minden alindex esetében álljon rendelkezésre a 2012-es érték egy adott országból. Ezen kívül megjegyzendő, hogy bár van adat róla, de Oroszországot nem vontuk be a vizsgálatba.

10. ábra: A vállalkozói attitűdöket (ATT) reprezentáló pillérek összehasonlítása közép- és kelet-európai viszonylatban (2012)

A „Startup képességek” dimenziójában már a többi közép- és kelet-európai országhoz képest a középmezőnyben láthatjuk Magyarországot. Ebben a pillérben Szlovénia és Lengyelország kimagaslóan jobb eredményekkel rendelkezik, mint a régió több országa, de Szlovákia, a balti államok és Horvátország is megelőzi Magyarországot. A „Hálózatosodás” tekintetében nem jelez túl kedvező képet a magyar érték, amely a térség legalacsonyabbjai közé tartozik. A hálózatosodás kérdése többek között azért is fontos, mivel az ismerősök, barátok, családtagok közül kerülhetnek ki az olyan informális befektetők, akik a későbbi vállalkozás finanszírozásának hátterét segíthetik. A „Lehetőség felismerés” problémáját már többször érintettük. Közép-európai összevetésben is láthatjuk, hogy mennyire alacsony ez a pillér-érték. A pillérrel kapcsolatban meglepő Szlovénia alacsony értéke is. Ami érdekes lehet, hogy ez az egyetlen olyan pillér, ahol egyik közép-európai ország sem éri el a gazdasági fejlettségi szintjükhöz tartozó globális átlagértéket. Ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy az átlagértéket pozitívan torzítja, hogy a latin-amerikai országok pillérértékei igen magasak a vállalkozói attitűdökre vonatkozóan.

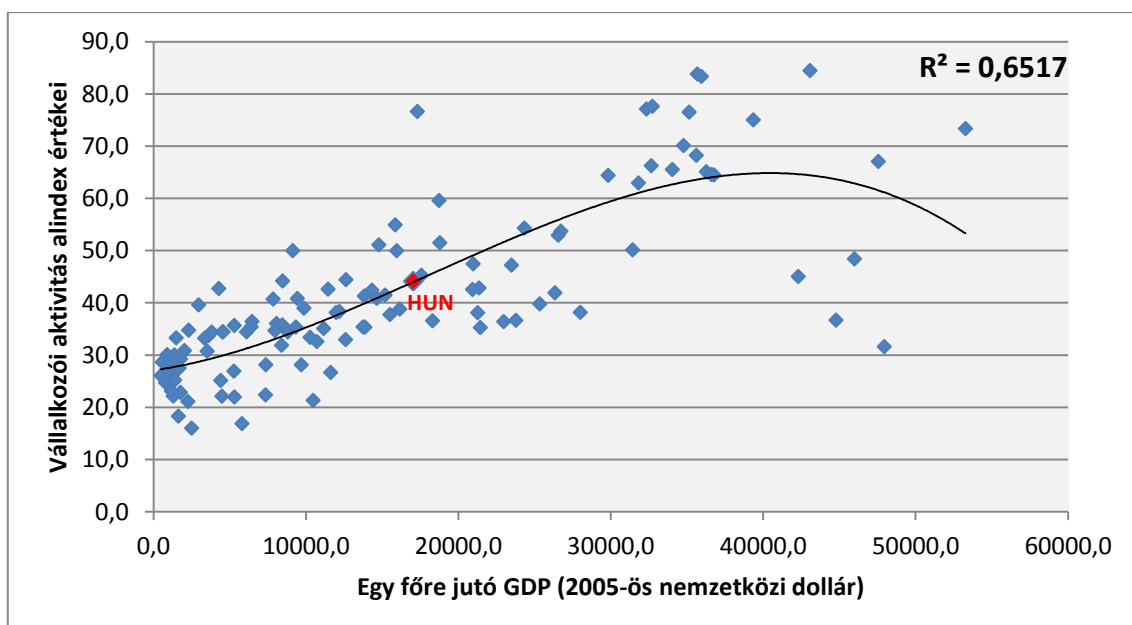
Összességében azt láthatjuk, hogy Magyarország a vállalkozói attitűdök tekintetében átlagosan teljesít a közép-európai országok között. Az átlagos értékek mögé nézve viszont azt láthatjuk, hogy bár az intézményi változókat nézve a középmezőny felső részébe tartozik

Magyarország, addig az egyéni változók esetében a legtöbb esetben az átlag alatt teljesít az ország. Amennyiben a lakosság egyéni vállalkozói attitűdjeit nem képes Magyarország célzott beavatkozásokkal javítani, úgy ez nem jelent kedvező jövőképet az ország számára.

5. melléklet: A vállalkozói adottságok (ABT) elemzése

A második pillércsoport a vállalkozói adottságok tényezőit tartalmazza. A vállalkozói adottságok intézményi változói a vállalatok tevékenységét meghatározó környezetet, az egyéni változók pedig a vállalkozókkal kapcsolatos tulajdonságokat számszerűsítik. A „Lehetőség kezelés” pillérje intézményi oldalról a Gazdaság szabadságát, az adott ország vállalkozásindítás könnyűségét, az egyéni oldalról a vállalkozási tevékenység indításával kapcsolatos motivációt tartalmazza. A „Gender egyenlőség” a GEDI első felmérése óta új pillérként került a vizsgálatok közé és egyrészt a női vállalkozók arányát (egyéni változó), másrészt a nőknek a férfiakhoz mért gazdasági lehetőségeinek az egyenlőségét mutatja. A „Technológiai szektor” egyéni megközelítésből a közepes- vagy magas technológiát használó vállalatok arányára, intézményi oldalról pedig a technológiai abszorpcióra reflektál. A „Humán minőség” (értelemszerűen) az egyén végzettségét (legalább középfokú végzettség), valamint intézményi oldalról egy adott országban az alkalmazottak továbbképzésének lehetőségeit karakterizálja. A „Versenyelőny” pedig egyéni viszonylatban azt mutatja meg, hogy egy vállalkozó mennyire tud egyedül lenni egy adott piacon, másik oldalról pedig a piaci dominancián keresztül azt mutatja, mennyire dominálnak a piacokon a piacra lépést esetleg gátló monopóliumok, érdekszövetségek. Magyarország ezen alindex esetében is a középmezőnyben helyezkedik el. Érdeemes megfigyelni azt is, hogy elsősorban az alacsony szinten fejlett országok esetében alacsonyak a pillér-értékek. A közel-keleti országok egy részében megfigyelhető, hogy fejlettségükhöz képest elég gyenge az alindex értéke (10. ábra).

11. ábra: A vállalkozói adottságok alindex értéke és a gazdasági fejlettség kapcsolata

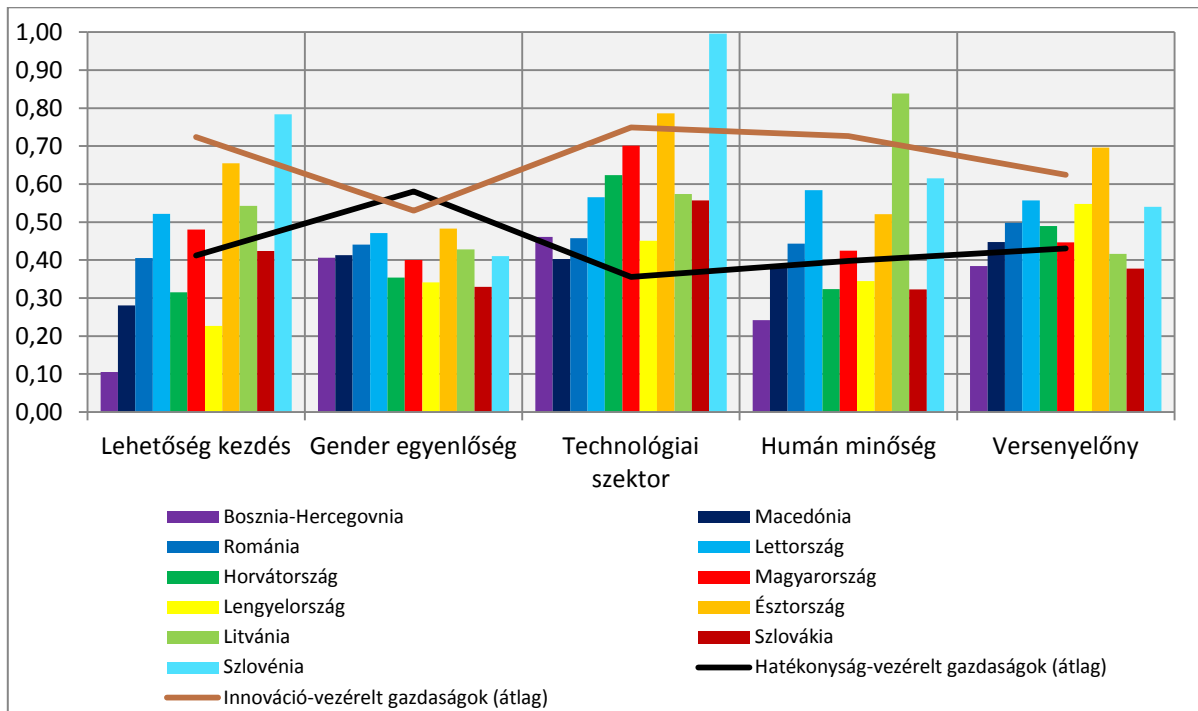

A közép- és kelet-európai országokat nézve (11. ábra) azt láthatjuk, hogy a gazdasági fejlettségük szerint meghatározott csoport átlagát a legtöbb ország képes teljesíteni, sőt több pillér esetében is láthattunk átlag feletti értékeket is. Magyarországgal kapcsolatban a „Technológiai szektor” tekintetében láthattuk a legmagasabb pillérértéket a vállalkozói tevékenységen belül: ez Észtország és Szlovénia után a harmadik legjobb teljesítmény a régióban. A „Lehetőség kezdés” mutatójában is átlag felett teljesít Magyarország, viszont itt már több régiós ország (Szlovénia és a balti államok is) megelőzi.

A „Humán erőforrás minősége” és a „Versenyelőny” esetében Magyarország már a közép- és kelet-európai országok között is csak a középmezőnyben található. A „Humán erőforrás minősége” területén kimagasló Litvánia teljesítménye, amellyel a legfejlettebb gazdaságok csoportjának átlagát is eléri (érdekes, hogy itt a másik két balti állam viszonylag le van maradva Litvániától). A „Versenyelőny” tekintetében Észtország rendelkezik a többi országhoz képest látványosan magasabb értékkel. Ennél a pillérenél már kisebbek a különbségek a „Humán erőforrás minősége” pillérhez képest. Magyarország a leggyengébb eredményt a „Gender egyenlőség” pilléren belül mutatja. Ha viszont ezt az értéket együtt kezeljük a többi régiós országgal, akkor láthatjuk, hogy ezekben az országokban is viszonylag alacsony ez a pillérérték. Érdekes, hogy a „Gender” pillér esetében fordul elő egyedül a 15 pillér közül az, hogy a hatékonyság-vezérelt (közepesen fejlett) országok átlagértéke az innováció-vezérelt (legfejlettebb) országokét meghaladja.

Összességében azt tapasztalhatjuk a vállalkozói adottságok tekintetében Magyarország a közép- és kelet-európai országok között átlagos teljesítménnyel a középmezőnyben helyezkedik el. Az emberi erőforrásokra vonatkozó viszonylag alacsonyabb érték elsősorban a korai fázisú vállalkozók végzettségi szintjének (az egyéni változónak) tudható be. A piaci versenyben érzékelt alacsonyabb érték pedig azt mutatja, hogy kezdő vállalkozóink még mindig hajlamosak olyan iparágakba belépni, ahol már eleve éles verseny dúl.

12. ábra: A vállalkozói adottságokat (ABT) reprezentáló pillérek összehasonlítása közép- és kelet-európai viszonylatban (2012)

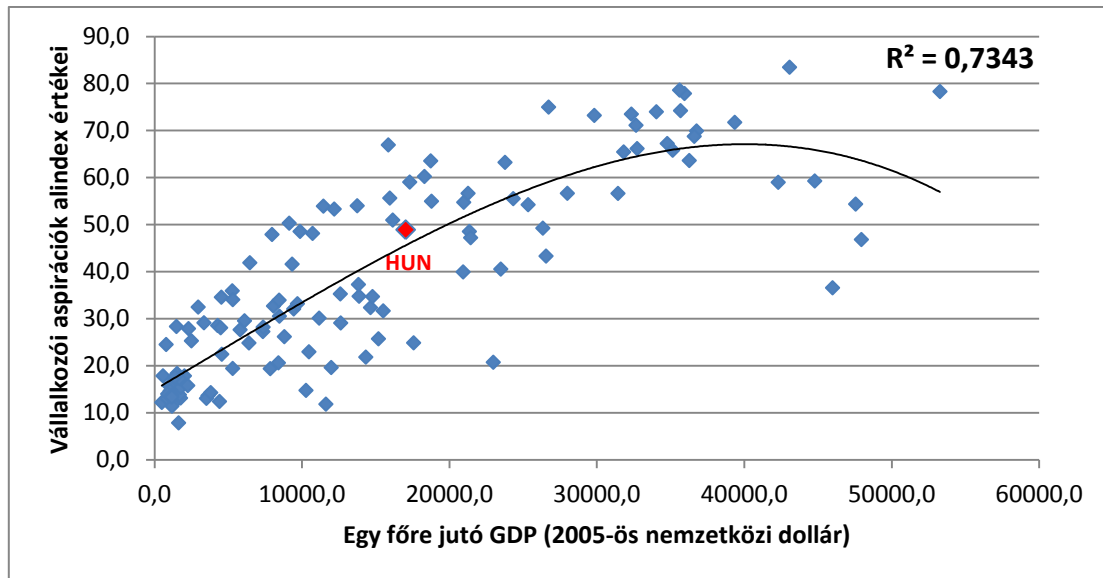
6. melléklet: A vállalkozói aspirációk (ASP) részletes elemzése

A vállalkozóvá válással kapcsolatos vélemények, attitűdök és a vállalkozói adottságokat befolyásoló tényezőket követően a vállalkozók elképzeléseit és kilátásait is tömörítő vállalkozói aspirációk alindex elemzésére is kitérünk. A másik kettő alindexhez hasonlóan a vállalkozói aspirációk alindex is öt pillérből áll. A „Termékinnováció” pillér az egyéni oldalról azt méri fel, hogy a vásárlók mennyire tartják a cég termékét egyedinek a piacon, intézményi oldalról pedig a technológia-transzferrel kapcsolatos értékeket mutatja a pillér. A „Technológiai innováció” tekintetében egyéni szinten a vállalkozások által használt technológia egyedisége és újdonsága, intézményi szinten pedig a GERD, azaz a bruttó kutatás-fejlesztési ráfordításon keresztül mérjük a technológiai innovációt. A „Magas növekedés” a vállalkozók jövőbeli céljait indikálja egyrészt a várható munkahely-teremtésen keresztül, másrészt pedig az üzleti stratégián keresztül, azaz egy-egy országban a vállalatok mennyire képesek egymástól eltérő termék-, piac- és innovációs stratégiára. A „Nemzetköziesedés” pillér a vállalkozások nemzetközi orientációját jellemzi. Ezt egyéni szinten egy vállalat exporttevékenysége, intézményi oldalról pedig egy globalizációs index segítségével mérünk (ez magába foglalja egy ország külkereskedelmével kapcsolatos legjelentősebb tényezőket). A „Finanszírozás” pillért pedig az informális befektetéseken (egyéni változó) és a tőkepiacok fejlettségén(intézményi változó) keresztül ragadjuk meg. Korábban már láthattuk, hogy Magyarország a vállalkozói aspirációk tekintetében a 2000-es évtized második felében kifejezetten gyengén teljesített, az utóbbi 4-5 évben viszont fejlődés mutatkozott. Láthatjuk, hogy a gazdasági fejlettséghez és a vállalkozói aspirációk között a legszorosabb a kapcsolat, a harmadfokú polinomiális trendvonal a variancia 73 százalékát magyarázza. Magyarország 2012-ben a Vállalkozói aspirációk alindex szempontjából is a középmezőnyben helyezkedik el, némileg a fejlődés indukálta trendvonal felett (12. ábra).

Hasonlóan az előzőkhöz, Magyarország pozícióját a többi közép- és kelet-európai országhoz viszonyítva mutatjuk be (13. ábra). Magyarország az öt pillér közül a „Nemzetköziesedés” pillérben érte el a legjobb teljesítményt. Az is látható azonban, hogy a többi közép- és kelet-európai országgal összehasonlítva ez csak a középmezőnyhöz elég. Ebben a dimenzióban Észtország, Lengyelország és Szlovákia nálunk is magasabb pontot ért el, és mögöttük nem sokkal lemaradva következik a viszonylag sűrű középmezőny Magyarországgal együtt. A „Magas növekedés” terén, hasonlóan a „nemzetköziesedés” pillérhez bőven a közepes gazdasági fejlettséggel rendelkező, hatékonyság-vezérelt országok átlagát meghaladó Magyarország teljesítménye. A növekedési kilátásokra vonatkozólag (mint azt már több esetben is láthattuk) ismét a balti országok mutatnak kiemelkedő értékeket. Érdeemes

megjegyezni, hogy Románia esetében is viszonylag magas értékről beszélhetünk. Magyarország Lengyelországgal együtt közepes eredményt ért el ebben a kategóriában, de ez még így is meghaladja az innováció-vezérelt gazdaságok átlagos értékét.

13. ábra: A vállalkozói aspirációk alindex értéke és a gazdasági fejlettség kapcsolata

A „Technológiai innováció”, azaz az új technológiák alkalmazásának tekintetében Észtország és Szlovénia mutatta a legjobb eredményt. Ebben a dimenzióban a magyar teljesítmény szintén közepesnek mondható a vizsgált országok között, igaz itt is meglehetősen sűrű a középmezőny. A másik innovációs kategóriában, a „Termékinnováció” terén már diverzifikáltabb képet mutatnak az országok. Magyarország teljesítménye Lengyelország, Észtország, Szlovénia, Lettország és Szlovákia mögött található. Érdekes, hogy a termék innovációk tekintetében az összességében pozitívnak mondható litván eredmények mennyire nagymértékben elmaradnak a többi balti államhoz és egyébként a régiós élmezőnyhöz képest is.

A „Finanszírozás” az a pillér, amelyikben az aspirációkon belül Magyarország teljesítménye gyenge, sőt a többi közép- és kelet-európai országgal összehasonlítva a leggyengébb értéket láthatjuk. Hogy mi okozhatta ezt az alacsony értéket, ahhoz érdemes az egyéni és intézményi változókat is vizsgálni. Ebből az tűnik ki, hogy a „Finanszírozás” pillérben található informális befektetéseket jellemző mutató értéke jelentősen elmarad a közép- és kelet-európai országok értékétől. Tekintve, hogy az informális befektetési ráta, a 18-64 éves korosztályon belül az informális befektetést végzők aránya Magyarországon nagyjából a nemzetközi átlag

szintjén mozog, az elmaradás oka az, hogy a befektetők kevés pénzzel támogatják a kezdő és a fiatal cégeket.

14. ábra: A vállalkozói aspirációkat (ASP) reprezentáló pillérek összehasonlítása közép- és kelet-európai viszonylatban (2012)

